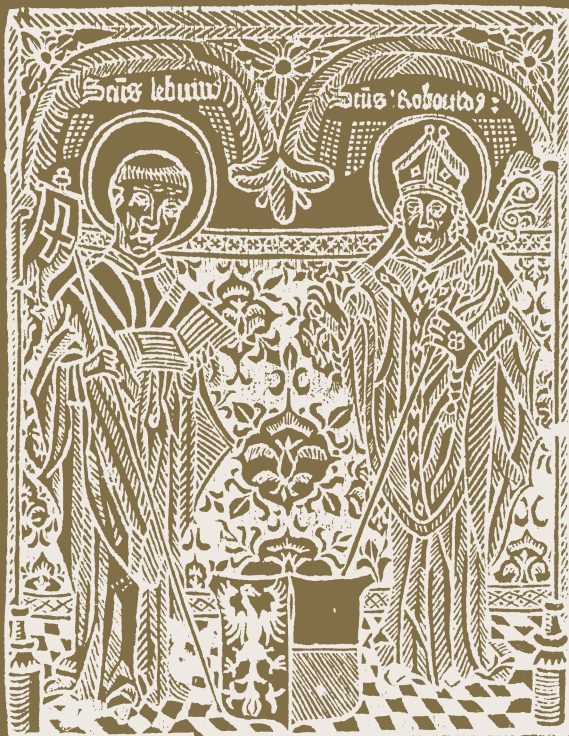

Deventer Universitaire Pers

Catalogus 2021-22

Deventer Universitaire Pers Catalogus 2021-22

“De kwantiteit van de democratie zijn haar meerderheden, maar de kwaliteit zijn haar morele normen, die alleen door logisch weerbarstige woorden kunnen worden overgedragen aan de opeenvolgende generaties van een democratie. Verliezen die woorden hun werkelijkheidswaarde (...), dan verliest de democratie haar onvervangbare kwaliteit en kunnen haar meerderheden haar zo maar te gronde richten.”

J.D.J. Buve (grondlegger GGU) in God in de Democratie (2021)

Inleiding

Als de oud-Vice-President van de Raad van State, Mr H.D. Tjeenk Willink, bij zijn eindverslag als informateur op 30 april 2021 aan de Kamervoorzitter meldt dat naar zijn overtuiging “de democratische rechtsorde is gebaseerd op vertrouwen en matiging“, dan begeeft hij zich op het pad van de toegepaste metafysica als politieke filosofie en hoeft hij daarbij geen rugdekking van de huidige wetenschap te verwachten. Immers: als alleen “meten = weten“ geldt, en als ‘vertrouwen’ per definitie niet valt te meten, dan moeten we, puur fysiek gezien – dus naar de maatstaven van die eenzijdige wetenschap waarmee bestuurders hun beleid plegen te onderbouwen – concluderen dat de democratische rechtsorde de fundering heeft van een luchtkasteel.

Als men hier wat dieper over na gaat denken, dan is onze hele maatschappij uiteindelijk gebaseerd op een aantal veronderstellingen die, puur materieel gezien, hersenspinsels

zijn. Vrijheid is bijvoorbeeld wetenschappelijk gezien niet aanwijsbaar, meetbaar of berekenbaar. Qua gerechtigheid kan de positivistisch ingestelde jurist wel naar een wetboek wijzen, maar zal hij zich met termen als ‘redelijkheid’ en ‘billijkheid’ geen raad weten. Toch zijn dergelijke noties wel essentieel voor het behoud van de democratische rechtsstaat.

De dieper gravende lezer vindt in deze brochure tal van bruikbare voorbeelden. Boeken van de Deventer Universitaire Pers (DUP) willen de geest voeden van dat deel van de Nederlandse bevolking dat hongert naar dieper, maar academisch verantwoord inzicht in wezenlijke zaken, voorbij de waan van dag. Hierdoor leert de lezer het verleden van de eigen regio, de eigen natie en het eigen continent te overzien en structuren te herkennen, waardoor men zaken in de actualiteit beter kan plaatsen, doorzien en beoordelen, en beter beredeneerde keuzen voor de toekomst kan maken.

Onderwijs bij de moderne devoten, AD 1507

wetenschapsgeschiedenis; constitutionele geschiedenis; wetenschapsfilosofie; geschiedfilosofie; rechtsfilosofie en politieke filosofie. De overtuiging dat goede inhoud een mooi gesneden jasje van duurzaam materiaal verdient, vormt daarbij steeds de leidraad.

Taal en denken zijn niet los verkrijgbaar.

Daarom zijn DUP-boeken altijd in een heldere taal geschreven, en meestal in het Nederlands (met soms delen in het Duits of Frans). Dat is een bewuste keuze voor het Nederlands als officiële taal van twee van de constituerende staten van de Europese Unie, die men bovendien op alle continenten kan studeren. Op deze manier levert ze een kleine, maar concrete bijdrage aan het behoud van het Nederlands als taal van cultuur en wetenschap.

Dat doet de DUP door een gezond en gevarieerd dieet aan te bieden dat verantwoord is samengesteld. Dat wil zeggen dat ze zich niet laat leiden door de eenzijdigheid van een puur rationalistisch en materialistisch wereldbeeld (teruggaand op Aristoteles), waardoor menig wetenschapper zich beperkt voelt. Ze wil daar niets aan afdoen, maar ook recht doen aan de metafysische kant van de Westerse traditie (die zich op Plato beroept), zonder welke grondnormen als vrijheid, recht en trouw niet mogelijk zijn. Tot die kant mag men naast de democratie zeker ook de christelijke traditie rekenen, zijnde het bij tijden uiterst breekbare, maar niettemin doorlopende historische lijntje tussen de Griekse-Romeinse wereld en de onze.

De DUP publiceert vooral over geschiedenis, godsdienst en wijsbegeerte, met als speerpunten middeleeuwse geschiedenis; regionale geschiedenis; kerkgeschiedenis;

Opgericht in 1999 (als ‘Universitaire Pers Fryslân’ of UPF) sluit ze onder haar huidige naam als zusterstichting van de Geert Grote Universiteit (GGU) sinds 2006 mooi aan bij de rijke Deventer boektraditie, die minstens teruggaat op de door Geert Grote in 1379 begonnen beweging die bekend is komen te staan als de Moderne Devotie. De Zusters en Broeders ‘des Gemenen Levens’ produceerden boeken als Bijbels en getijdenboeken – heel opmerkelijk – ook in hun Middelnederlandse moedertaal: een apart fenomeen in veertiende-eeuws Europa, als men bedenkt dat dit elders, bijvoorbeeld in de Frans- en Duitstalige gebieden, alleen in het Latijn geschiedde.

Sinds Richard Pafraet in de Lange Bisschopstraat het eerste boek van Deventer drukte, *Liber Bibliae Moralis* (1477), zijn in deze stad altijd weer bijzondere boeken verschenen tot in onze tijd, zoals *Liber Universitatis* (2014). De digitaliserings-revolutie en de betreurd sluiting van vele mooie oude drukkerijen

in de afgelopen decennia hebben hier geen einde aan gemaakt. Met de aanwezigheid van bibliotheken, uitgeverijen, grafisch ontwerpbureaus, boekhandels, antiquariaten en natuurlijk... de Deventer Boekenmarkt (jaarlijks op de eerste zondag van augustus en “de grootste van Europa“ volgens de VVV) mag Deventer zich tot op de dag van vandaag een echte ‘Boekenstad’ noemen.

Deventer, 29 juni 2021
Stichtingsbestuur Deventer Universitaire Pers

Noot voor de lezer

De betere Nederlandse boekhandel (zoals Praamstra in Deventer) herkent men aan de aanwezigheid van ten minste enkele van onderstaande titels standaard in het assortiment. Alleen bij Boekhandel Broekhuis van Kees Schafrat in de Lange Bisschopstraat zijn alle in deze brochure vermelde, nog beschikbare titels permanent voorradig en per direct verkrijgbaar. Informeert u bij filiaalleider Eric Bol. In tegenstelling tot zijn naamgenoot bol.com staat hij u graag persoonlijk te woord. Wij vragen u boeken zoveel mogelijk via uw lokale boekhandel te bestellen.

Noot voor de boekhandel

De hier volgende titels zijn verkrijgbaar op 1 juli 2021 tegen de vanaf dan geldende in deze brochure genoemde vaste boekenprijzen en zolang de voorraad strekt.

Boeken verschenen na 2011 kan de boekhandel bestellen via het Centraal Boekhuis (CB). Boeken uit 2011 of ouder zijn alleen direct te bestellen via de uitgever - zie colofon. Niet (of slechts summier) vermelde titels mag men als uitverkocht beschouwen. Wijzigingen voorbehouden.

*“Christendom en democratie zijn de
keerzijden van eenzelfde medaille. En
de democratie heeft het christendom
even hard nodig als het christendom de
democratie. Waarom? Dat heeft alles
te maken met de unieke plaats die ‘het
woord’ in beide inneemt. En door die
plaats wordt meteen het dualisme van
de werkelijkheid onontkoombaar.“*

Dr J.D.J. Buve in *God in de*

Democratie (2021)

FONDSLIJST VAN IN 2021-22 LEVERBARE TITELS

I. GESCHIEDENIS

A. Middeleeuwse Geschiedenis

(waaronder Regionale Kerk- en
Rechtsgeschiedenis)

MAGISTER GERARDUS MAGNUS

GEERT GROTE (1340-1384)
MENS TUSSEN
MIDDELEEUWEN EN
MODERNITEIT

FOKKELIEN VON MEYENFELDT

DEVENTER UNIVERSITAIRE PERS

VERWACHT HERFST 2021: 'MAGISTER GERARDUS MAGNUS'

**Geert Grote (1340-1384), mens tussen
middeleeuwen en moderniteit**

door Fokkeliën von Meyenfeldt
(Deventer Historische Reeks III)

Er is veel over Geert Grote gepubliceerd, maar de laatste wetenschappelijk verantwoorde biografie dateert van 1963 en is in het Engels geschreven. Omdat bepaalde ideeën over Grote een eigen leven zijn gaan leiden, leek een nieuwe biografie op zijn plaats. In dit boek portretteert de auteur niet alleen de man, maar schetst zij ook een beeld van zijn tijd en van het leven in de laatmiddeleeuwse Hanzestad Deventer.

Zij stelt zich de vraag in hoeverre de vader van de beweging die achteraf de 'Moderne Devotie' is gaan heten, zelf 'modern' genoemd kan worden. Of was hij toch echt een middeleeuwer?

Het boek is de vrucht van jarenlang literatuur- en archiefonderzoek. Door haar talenkennis (Middelnederlands, maar ook Middelfrans en Latijn) kon de auteur steeds de primaire bronnen raadplegen en nieuwe ontdekken.

Hierdoor is ze in staat een nieuw licht te werpen op Geert Grote. Haar vlotte pen staat borg voor een prettig leesbaar boek.

Mw drs F. (Fokkeliën) von Meyenfeldt
is neerlandica, met als specialisatie
Middelnederlands, later aangevuld met
taalkunde en logica.

Als vrijwillig onderzoeker is ze verbonden aan
de Geert Grote Universiteit.

NUR: 684 Middeleeuwen (500-1500)
ca. 260 pp., gebrocheerd, met binnenflappen,
geïllustreerd, voorzien van kleurenkatern met

kaartjes, bijlagen, bibliografie en register,
najaar 2021, intekenprijs € 15,- (geldig tot
1-9-2021; daarna € 22,50).

Eerder verschenen in de Deventer Historische Reeks:

I. Hoe God verscheen in Saksenland. Widukinds knieval voor Karel de Grote.

Met een korte geschiedenis van de Saksen en
een gedeeltelijke vertaling van de *Annales Regni
Francorum* (Frankische Rijksannalen, 753-804)
door Dirk Otten

Met deze helder geschreven studie opent
germanist Dirk Otten de Deventer Historische
Reeks. Hij plaatst de beginjaren van het
christendom in onze contreien in een ander
licht. Hij stelt het beeld bij van de louter naïeve
geloofsverkondiger die slechts gewapend
met een Bijbel het zwaard van de woeste
inboorlingen trachtte te keren. Want wie
dacht dat de islam altijd het monopolie op
gewelddadige geloofsverbreiding heeft gehad,
kan in dit boek lezen dat ook het christendom
tijden van agressieve expansie heeft gekend.
Dit geldt in het bijzonder voor de militaire

campagnes in Noordoost-Nederland en Noordwest-Duitsland in de Vroege Middeleeuwen, op bevel van niemand minder dan Keizer Karel de Grote, de Koning der Franken, die een goed deel van zijn regeerperiode (768-814) bezig is geweest om de Saksische gebieden tussen IJssel en Elbe militair te onderwerpen, namelijk af en aan van 772 tot 804.

De twee West-Germaanse stammen die zich tot het uiterste tegen de komst van het christendom verzetten – de Friezen en vooral de Saksen – werd het geloof met grof geweld opgelegd (onder het motto: “doop of dood!”) door de Frankische koning – wiens grootvader Karel Martel de oprukkende islamitische troepen bij Poitiers en Tours, in Avignon en aan de Berre beslissend had verslagen, en wiens vader Pippijn de Korte de laatste Saracenen over de Pyreneeën had gejaagd. Waarom juist de Saksen zo lang en zo fel tegen het christendom gekant waren, en hoe het de Frankische koning-keizer Karel de Grote met behulp van de katholieke kerk uiteindelijk toch lukte Saksenland van bovenaf te kerstenen, gaat Otten na in dit boek.

Met de doop van de Saksische leider Widukind (Wittekind) in het jaar 785 waren de Franken er nog lang niet. Otten staat niet alleen uitgebreid stil bij de vele gevechtshandelingen en massadeportaties die nog zouden volgen tot de capitulatie van 804, maar heeft ook oog voor de gelijktijdig in gang gezette acculturatie van het christendom en de Saksische samenleving, zoals de kerstening van heidense gebruiken en dito cultusplekken (offerplaatsen en totempalen bij heilige bronnen en in heilige bossen).

Van doorslaggevende betekenis in het kersteningsproces is volgens Otten de inzet van

relikwieën geweest: als niet-abstracte, tastbare aanwezigheid van het goddelijke gebeuren werden ze door de Saksen zeer gewaardeerd.

Een sleutelrol was weggelegd voor kinderen van de Saksische adel die hun opvoeding steeds vaker genoten in benedictijnse abdijscholen, maar die uiteraard niet allemaal even veel talent voor Latijn hadden. Zij zagen hun eigen status weerspiegeld in *De Heliand*, het Oudsaksische Christusepos dat in opdracht van keizer Lodewijk de Vrome (813-840), zoon en opvolger van Karel de Grote, door een anonieme Saksische dichter was geschreven.

Dit is een syncretistisch heldendicht waarin het Evangelie voor de Saksische bovenlaag *salonfähig* wordt gemaakt. Zo worden Jozef en Maria als koningskinderen opgevoerd, en lijkt hun zoon (de Joodse anti-held Jezus) wel een goudblond Germaans prinsje dat uitgroeit tot heldhaftige hemelkoning en *King of Kings*. En Jezus' discipelen behoren uiteraard allemaal tot de adelstand. Dit door Otten als 'geniale greep' betitelde heldendicht zal niet alleen de innerlijke acceptatie van het christendom bij de elite hebben bevorderd (volgens Otten niet direct die bij het gewone volk), maar veel van de in *De Heliand* opgeroepen godsbeelden lijken in de christelijke geloofsbeleving tot op heden te weerklinken.

Hoe God verscheen in Saksenland ontving een nominatie in de categorie non-fictie van de prijs voor Overijssels Boek van het Jaar 2012.

Dr D. (Dirk) Otten (1939-) studeerde Duitse Taalkunde met als bijvakken Oudsaksisch en Germaanse Godsdienstgeschiedenis (Universiteit Utrecht). Hij promoveerde bij Prof. Dr H.L. Cox op een proefschrift over de laatmiddeleeuwse oorkondentaal in het Nederlands-Duitse grensgebied. Naast zijn

leraarschap was hij redacteur van het *Van Dale Groot Woordenboek Duits-Nederlands en Nederlands-Duits*. Otten heeft een aantal goed ontvangen publicaties over naamkunde en regionale geschiedenis van Oost-Nederland op zijn naam staan.

“ (...) *fraai uitgegeven pennenvrucht van de germanist, naamkundige en woordenboekenmaker Dirk Otten.*“

— Dr Henk Vreekamp in *Friesch Dagblad*

“ *Otten werpt nieuw licht op de start van het christendom in onze contreien.*“

— Dr J.D.Th. Wassenaar in *Kerk en Theologie*

ISBN: 978-90-79378-08-1

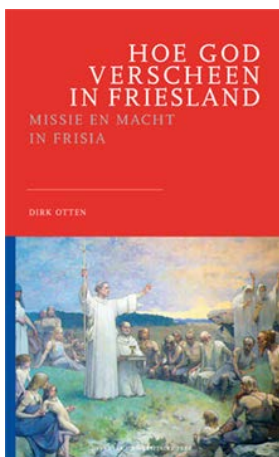
NUR: 684 Middeleeuwen (500-1500)

176 pp., gebrocheerd, met binnensflappen, geïllustreerd, voorzien van kleurenkatern, bijlage, bibliografie en register, 2012, € 18,50

II. Hoe God verscheen in Friesland.

Missie en Macht in Frisia

Met vertaling van *Vita Sancti Gregorii* (Ludgers heiligenleven van Gregorius)
door Dirk Otten

Voor de Friezen, woonachtig tussen de Schelde en de Wezer, was de Bijbel een wereldvreemd boek en het christendom de religie van de vijand, de Franken. Die waren erop uit om zich meester te maken van hun handelsnederzettingen, scheepvaart, nijverheid, vee en vruchtbare gronden.

Het boek beschrijft chronologisch, aan de hand van het optreden van negentien missionarissen, hoe het pas na veel oorlogsgeweld en een moeizame, eeuwenlange bekeringsarbeid lukte om van de Friezen een volk te maken dat men als gekerstend mocht beschouwen. In die beschrijvingen worden de missionarissen ontdaan van alle wonderverhalen, de vrome en romantiserende legenden, waardoor in het verleden het zicht op hen en hun arbeid werd vertroebeld.

“ *Niet de bekende missionarissen Bonifatius, Willibrord, of Liudger maar Gregorius is de ware apostel der Friezen. Dat betoogde dr. Dirk Otten gistermiddag in Tresoar in Leeuwarden bij de presentatie van zijn nieuwe boek: Hoe God verscheen in Friesland. Missie en Macht in Frisia. Hoofdredacteur Lútsen Kooistra van het Friesch Dagblad nam het eerste exemplaar in ontvangst. De lezing was een gezamenlijk initiatief van Tresoar, Historisch Centrum Leeuwarden, Friesch Dagblad, Gerson Instituut van de Geert Grote Universiteit en de Deventer Universitaire Pers. Friesland (‘Frisia’ of ‘Fresia’ in de Latijnse bronnen) was in de vroege middeleeuwen veel groter dan de huidige provincie Fryslân; het lange kustgebied tussen Vlaanderen en Denemarken hoorde erbij.*“

Willibrord (gewijd tot Aartsbisschop der Friezen), Bonifatius (1260 jaar geleden bij Dokkum vermoord) en Liudger (de eerste bekende Fries

die bisschop werd), hadden goede papieren voor de eretitel, aldus Otten. ‘Voor geen van de ‘Grote Drie’ is Friesland echter het gebied geworden waar hun hart lag en waar ze met hun missiearbeid het meeste succes hadden gehad.’

Gregorius (ca. 707-775) daarentegen, door Bonifatius in Rome gepresenteerd als zijn opvolger, raakte geworteld in de Friese landen. ‘Wat Gregorius daar in ruim twee decennia tot stand brengt, maakt indruk’, zei Dirk Otten. ‘Zijn kloosterschool (te Utrecht) verwierf in korte tijd een goede reputatie in heel Noordwest-Europa. Met zijn medewerkers trok Gregorius de Friese landen in. Hij predikte niet alleen, maar onderrichtte ook het Friese volk door talrijke en aangename lessen.’

Na het overlijden van Gregorius in het jaar 775 was de opbouw van Utrecht en de controle op de Friese gebieden ten noorden daarvan zo ver gevorderd dat Alberik, Gregorius’ opvolger, in het jaar 777 tot eerste bisschop van Utrecht kon worden gewijd, aldus Otten, die zijn sporen verdiende in de germanistiek en in de regionale geschiedenis van Noord- en Oost-Nederland. Dat de verdere kerstening van de Friezen nog verscheidene generaties in beslag zou nemen, was niet alleen een gevolg van de rampspoed die de Noormannen in de negende eeuw over de Friese landen brachten, stelt Otten. ‘Het was ook de kerk zelf die vanuit een gewonnen positie weinig haast maakte met de volledige kerstening van de Friezen. Men tolereerde nog lang allerlei mengvormen, vooral in de verafgelegen en moeilijk bereikbare nederzettingen.’

Emeritus pastoor Jan Romkes van der Wal, die veel publiceerde over de Friese kerkgeschiedenis is blij met het ‘eerherstel’ van Gregorius. ‘Gregorius is totaal onbekend bij katholieken. Volledig buiten beeld. Ten onrechte, want zijn betekenis is groot. Het zou mooi zijn als de Katholieke Kerk en ook het bisdom Groningen-Leeuwarden deze en andere

vergeten heiligen op de kalender zetten’.
— Hanneke Goudappel in *Friesch Dagblad*

ISBN: 978-90-79378-14-2

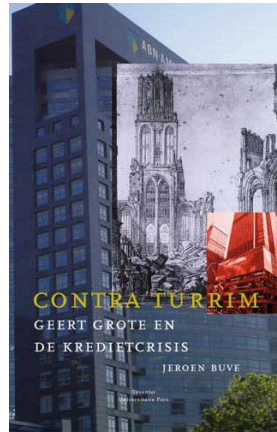
NUR: 684 Middeleeuwen (500-1500)

240 pp., gebrocheerd, met binnensflappen, geïllustreerd, voorzien van kleurenkatern met historische kaartjes, bijlage, bibliografie en register, 2014, € 19,55

Deventer Kopstukken

Contra Turrim. Geert Grote en de Kredietcrisis

door Jeroen Buve

Jeroen Buve toont overtuigend aan dat het middeleeuwse denken van Geert Grote (1340-1384) verre van achterlijk is. Het kan zelfs heel nuttig zijn om het als analyse-instrument toe te passen op de 21e eeuw. Zo wordt met behulp van de kritische kanunnik Geert Grote een vergelijking getrokken tussen de bouw van de Utrechtse domtoren (voltooid in 1382) en door schaamteloze zelfverrijking opgedreven megalomane projecten van bankiers en managers die vanaf 2008 leidden tot de kredietcrisis.

De auteur laat hier als rechtsfilosoof zien dat constitutioneel en ‘proto-democratisch’ denken in de Nederlanden, evenals elders in Europa, oudere papieren heeft dan we zelf wellicht geneigd zijn te denken. De wortels gaan verder terug dan tot Geert Grote die zich als jurist (*doctor utriusque iuris*) fel keerde tegen wettig gesanctioneerd ambtsmisbruik door Jan van Arkel, prins-bisschop van Utrecht. Zo bleef een middeleeuws heerser, in de persoon van deze kerkvorst, al in de veertiende eeuw niet onweersproken, hier in de vorm van het uit zijn tijd als Utrechts domkapittelheer (1371-1374) stammende pamflet *Contra Turrim Trajectensem* van Geert Grote. De geest van Geert galmde nog na bij de totstandkoming van wat als de eerste grondwet op Nederlandse bodem kan worden beschouwd: de Stichtse Landbrief van 17 mei 1375, waarmee het bisschoppelijk bestuur na Jan van Arkel duurzaam werd ingetoomd.

“Gaandeweg bleek de verbazingwekkende actualiteit van dit document (*Contra Turrim Trajectensem*, red.), maar een actualiteit die niet iedereen zomaar ziet. Het vraagt niet alleen een zekere vertrouwdheid met het middeleeuwse denken, maar ook gedegen reflectie op de wijsgerige achtergrond van het huidige juridische, politieke en economische c.q. financiële denken. (...) Het resultaat is verbluffend. Het traktaat blijkt een boodschap te bevatten, die de grondslagen van het heersende (neo)liberale denken met aanwijsbare grenzen confronteert, die het tot nog toe zelf voor onmogelijk hield.”

— Inleiding (p. 13)

Twaalf jaar na de overhandiging van dit boekje door ‘Geert Grote’ aan Prof. Arnold Heertje lijkt het weinig aan inzicht en actualiteitswaarde te hebben ingeboet... Paal

en perk stellen aan graaiende bankiers en andere topverdieners in het bedrijfsleven van de 21e eeuw (men denke bijvoorbeeld aan het op hoge hakken wandelende schandaal Nancy McKinstry, de volstrekt schaamteloos inhulge Amerikaanse bestuursvoorzitter van Wolters Kluwer en honorair *Doctor of Laws* (!) die jaarlijks in haar eentje meer opstrijkt dan de 200 redacteuren die ze bij deze eens zo hoogwaardige Deventer uitgeverij op straat zet) lijkt even moeilijk te zijn als de middeleeuwse bisschop tot een bouwstop van zijn domtoren te bewegen. Ze zijn toch succesvol?

“Geert Grote zegt daarover: ‘Een zodanige ongelijkheid druist in tegen de onoverwinnelijke (!) gerechtigheid en vooral tegen de verdelende gerechtigheid volgens de moraal’. Het blijft onrecht, ook als de constitutie, c.q. de wet dat onrecht dekt. (...) Als ‘de gierigaard, die hardnekkig het ongerechte goed bij zich houdt, er beter aan toe is – omdat hij niet gestraft wordt – dan hij die het geld besteedt tot vrome stichtingen of tot ondersteuning van de armen volgens de leer der vaderen en volgens zijn eigen geweten,’ dan wordt er een morele norm geschonden en dan is een wet die dat toelaat uiteindelijk geen wet voor Geert Grote. Hij heeft daarvoor een heel sterk argument, want de hoogste wet is ons geweten. Wie niet conform zijn geweten handelt, is altijd fout, hoe wettig zijn handelen ook moge zijn. En een goed gevormd geweten luistert altijd ook naar het natuurrecht à la Geert Grote.” (pp. 77-78).

Dr J.D.J. (Jeroen) Buve (1935-2017) is de filosoof van de *veritas duplex* (theorie van de dubbele waarheid) en grondlegger van de Geert Grote Universiteit (GGU).

“Tot slot verzette de humanist (Geert Grote, red.) zich tegen de immorele kerkelijke machtsuitoefening. Door te dreigen met hemel en hel plaatste de bisschop het geweten buiten spel. ‘In onze cultuur moet je succesvol zijn, maar er is geen grens aan dat succes. Succes rechtvaardigt zichzelf en dat zet het geweten en het gezond verstand onder druk. Wat succes heeft, herhalen we en dat zet door tot we plots in een afgrond belanden zoals bij de kredietcrisis, de klimaatverandering of een ramp met kernenergie. Pas dan beseffen we dat het succesdenken gevaarlijk is en dat er grenzen zijn aan groei. Ook op de graaicultuur stond geen morele rem’, vervolgt de filosoof. (...)”

Door de metafysica uit te sluiten, verdween volgens Buve het morele besef van de maatschappelijke functie van geld. ‘We gingen het geld gebruiken als een doel op zich en dat veroorzaakte immoreel gedrag.’ Er is volgens Buve een mentaliteitswijziging nodig zodat het eenzijdige, cijfermatige denken wordt doorbroken. (...) Het aanvaarden van een metafysische waarheid doet geen onrecht aan de fysieke waarheid. Integendeel, er wordt meer recht gedaan aan de werkelijkheid. In Amerika biedt de religieuze binding een tegenhanger voor het pragmatisme en dat leidt tot de noodzakelijke correctie. In West-Europa ontbreekt die religieuze pendant. Jammer genoeg verspeelde de kerk veel krediet, net op het moment dat onze seculiere cultuur haar rijke traditie zo broodnodig heeft om het sociale en het morele weer ingang te doen vinden.’“

in gesprek met Emmanuel Van Lierde in *Tertio* (Vlaams christelijk opinieweekblad)

“Het aardige van dit betoog is dat het niet in moralisme blijft steken, maar ook dat aspect meeneemt, en ondertussen fundamentele wijsgerige kanttekeningen bij de moderne cultuur en filosofie plaatst.”

— Henk Rijkers in *Katholiek Nieuwsblad*

“(…) concreet sprak mij het volgende gedeelte aan. Het komt aan de orde als voorbeeld van overrationalisatie van processen bij banken, waarbij het gezond verstand is verdwenen. Het citaat is als volgt:

Een mooi voorbeeld van overrationalisatie met name bij de banken – ofschoon hetzelfde probleem zich eigenlijk overal in de maatschappij voordoet – is de door Herman van Houten van Pentrax Bedrijfsfinancieringen vorig jaar aan de kaak gestelde creditering van het midden- en klein bedrijf (MKB) door de banken.

Het is de verregaande automatisering die volgens hem de belangrijkste oorzaak is van de stagnerende kredietverlening, zei hij in de *Volkskrant*: Het probleem is, dat kredietmanagers van banken, in tegenstelling tot vroeger, zelf geen oordeel meer vellen over de kredietwaardigheid van het MKB, maar dat overlaten aan de computer. Volgens de computerberekeningen kleeft aan MKB-bedrijven standaard meer risico dan aan grotere ondernemingen, ook al is het MKB-bedrijf dat de lening nodig heeft, volkomen gezond.

Het oordeel van de computer is vaak beslissend: kredietmanagers mogen er volgens Van Houten vrijwel nooit van afwijken, ook al is hun eigen indruk van het bedrijf positief. De computer handelt vrijwel alle aanvragen voor kredieten onder de miljoen euro af. Alleen bij nog grotere kredieten wordt maatwerk toegepast.

De miljarden die de banken nu aan staatssteun hebben opgestreken om de kredietverlening weer op gang te brengen, zal met name door het MKB moeten worden opgebracht. Maar omdat de banken weinig verdienen aan kredieten van vijftig of honderdduizend euro, lopen juist die gevallen allemaal via de computer ... en daarmee spaak!

Als Geert Grote dit had meegemaakt, zou het MKB in hem zijn vurigste verdediger gevonden hebben, niet alleen omdat zij de zwakste partij is, maar vooral vanwege het onrecht dat het MKB

wordt aangedaan, doordat men de rationaliteit zijn gang laat gaan zonder die door het gezond verstand in te perken.“

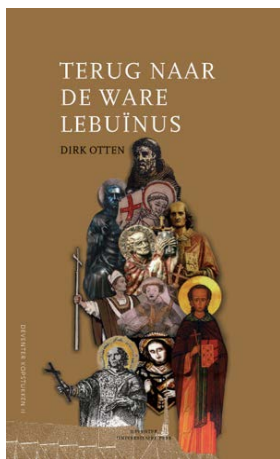
— Albert Fieret RA, JonkerFieret accountants/ adviseurs te Barneveld, op www.accountant.nl (NBA-platform voor accountants en financials)

ISBN: 978-90-79378-77-7

NUR: 737 *Sociale Kennistheorie en Ethiek*
112 pp., gebonden, met leeslint, geïllustreerd,
voorzien van kleurenkatern, 2009, € 13,75

Terug naar de ware Lebuīnus. Hoe de evangelisator van Saksenland vanaf de IXe eeuw werd beschreven, vereerd en miskend

Met vertalingen van de anonieme *Vita Antiqua*
en de *Vita Lebuini* van Hucbaldus
door Dirk Otten

De meeste Europese steden hebben een patroonheilige, maar niet veel steden kunnen bogen op beschermheiligen die ook ter plekke geleefd hebben. Van deze laatste toch wel zeldzame categorie stadspatronen heeft Deventer er zelfs verschillende, van wie de eerste de moedige missionaire priester Lebuīnus (ca. 739-773) is, en een latere de

herderlijke en literair actieve bisschop Radboud (ca. 850-917), in wiens tijd Deventer – een van de oudste steden van Nederland – de zetel is van het door Vikingen geteisterde Friese diocees Utrecht. Door de uitbouw van Deventer als residentiestad wordt ook aan St. Lebuīnus een steeds groter gewicht toegekend.

Otten onderzoekt hoe in de loop van twaalf eeuwen het beeld van Lebuīnus steeds werd bijgesteld en er vooral mooier op werd. De auteur probeert te achterhalen wat met enige historische zekerheid over deze Angelsaksische missionaris – Lebuīnus is de gelatiniseerde versie van ‘Liafwīn’ dat ‘lieve vriend’ betekent – te zeggen is, en of zijn gewaagde onderneming enig succes had bij zijn Saksische broedervolk aan de oevers van de IJssel, waar hij in 768 een eerste missiepost in Wilp stichtte. Dat bleek niet mee te vallen.

Otten trekt een vergelijking tussen de Engelsman Lebuīnus en de Ierse monnik Wigbert, actief in de Friese gebieden in de zevende eeuw, en vindt dat beide mannen zich onderscheidden door een ‘pioniersgeest’, en niet bang waren voor teleurstellingen. “Beide jonge geestelijken werden gedreven door een opdracht om te prediken in gebieden waar men nog niet met het christendom in aanraking was gekomen. Dat betekende dat beide missionarissen de moed hadden om te gaan prediken in een gebied dat nog niet door de christelijke Franken was veroverd en onder hun controle was gebracht. Beiden hadden bij hun optreden dus niet de ruggesteun van een machtig militair en kerkelijk apparaat. Ook werden ze op hun tochten niet begeleid door een groot aantal helpers en gewapende lieden, en ze beschikten ook niet over een volmacht die hun macht en aanzien kon verschaffen. (...) Toen Lebuīnus de IJssel overstak, bij

Deventer een kerkje stichtte en vervolgens het Saksenland introk, moest de onderwerping van de Saksische stammen nog beginnen.“
(pp. 19-20).

Pas in 772 – dus rond het overlijden van Lebuïnus – begon Karel de Grote aan zijn eerste grote veldtocht tegen de Saksen (zie hiervoor Ottens andere boek: *Hoe God verscheen in Saksenland*).

“Een qua lay-out zeer fraaie en qua inhoud hoogst interessante publicatie over Lebuïnus. Ik heb het boekje in één ruk uitgelezen. Dat komt ook door de aangename ordening van de hoofdstukken en de vitae in de aanhang.“
Prof. Dr H.L. Cox (Universiteit Bonn).

Dr D. (Dirk) Otten (1939-) verdiende zijn sporen in de Germanistiek en in de naamkunde en de regionale geschiedenis van Noord- en Oost-Nederland.

Het is voor het eerst in lange tijd dat er serieus onderzoek is gedaan naar deze obscure missionaris; het laatste boek over Lebuïnus verscheen in 1880.

“Otten noemt het wonderlijk dat in de 130 jaren daarna niemand het initiatief nam om het geheim Lebuïnus te ontsluiten. Zelf heeft hij veel gehad aan de geschiedschrijving uit de negentiende eeuw door Duitse historici over de Saksische volken. ‘Die zijn bekeerd door missionarissen uit het door de Franken beheerste deel van Europa. Lebuïnus en Bonifatius zijn daar voorbeelden van. Een studie naar het leven van deze missionarissen leerde de Duitse historici ook iets over de Saksen’.”
(Otten in gesprek met Herman van Amelsvoort in *De Stentor*).

“De grootste kerk van Deventer draagt nog altijd de naam van de missionaris die in de achtste

eeuw het Evangelie in Overijssel bracht: Lebuïnus. Over hem schreef Otten een prachtig vormgegeven boekje (...).“

— Enny de Bruin in *Reformatorisch Dagblad*

“Zo kan iedereen, Saks en niet-Saks, zelf het verslag lezen van zijn [Lebuïnus] ontsnapping aan de heidense Saksen. Met leeslint, fraaie vormgeving en prachtige afbeeldingen.“

— Hilbrand Rozema in *Nederlands Dagblad*

“Voor neerlandici, (kerk)historici en geïnteresseerde leken een fantastisch leuk werkje.“
— Willemke Wieringa in *Maandblad Reveil*

“Een klein, fijn, zeer verzorgd boekje, waarvan het wetenschappelijk gehalte de leesbaarheid niet in de weg staat.“

— Henk Rijkers in *Katholiek Nieuwsblad*

“Deze publicatie is een juweeltje.“
— Frans Berkelmans OSB in *Benedictijns Tijdschrift*

ISBN: 978-90-79378-99-9

NUR: 693 *Regionale en Stads geschiedenis*
112 pp., gebonden, met leeslint, geïllustreerd, met kleurenkatern, met register, 2010, € 14,98

B. Onderwijs geschiedenis

**Russisch aan de IJssel
of de Oost-Europese ervaringen van
een Deventer school als tijdsdocument,**

1971-2007

door Herman Starink

Dit is het verhaal van een dappere dame – mevrouw M.A.M. (Margreet) van Brink (1926-2011) – die, na de invoering van de Mammoetwet, besluit dat ze op de Alexander Hegius Scholengemeenschap in Deventer het nog niet bestaande schoolvak Russisch

wil aanbieden aan haar vwo-leerlingen.

Daarmee wordt ze een twintigste-eeuwse onderwijspionier, net als haar verre voorganger Alexander Hegius, die in de vijftiende eeuw in Deventer Grieks op het curriculum zette – als eerste ten noorden van de Alpen.

Van Brink wil elke klas ook nog eens onderdompelen in de Russische cultuur tijdens een schoolreis – en in de tijd van de Koude Oorlog is een bezoek aan ‘het land van de vijand’ bepaald niet zonder risico’s... Ze moet er hemel en aarde voor bewegen, maar slaagt er uiteindelijk in zoveel partijen te enthousiasmeren, dat ze haar doelen bereikt: Deventer aan de Moskva en de Neva krijgen, en ‘Moskou aan de IJssel’.

Het schoolvak Russisch in het middelbaar onderwijs evolueert en balanceert (in Deventer en ook landelijk) mee op de golven van de geschiedenis. Zowel de wereldgeschiedenis (met als markant kantelpunt de val van de Berlijnse Muur in 1989) als de veranderingen in het Nederlandse (middelbaar) onderwijs bepalen én volgen de ontwikkeling van het vak. Van Brinks opvolgster vanaf 1987 – mevrouw E.P. (Eva) den Hartog – komt dan ook voor geheel nieuwe uitdagingen te staan, waaronder de scholenfusie waarbij het ‘Hegius’ opgaat in het nieuwe Etty Hillesum Lyceum. Na de

eeuwwisseling sterft het schoolvak Russisch (in Deventer) – in een juist steeds internationaler georiënteerde wereld, en daarom eigenlijk vrij paradoxaal – een langzame en enigszins roemloze dood.

Drs H. (Herman) Starink (1962-) is oud-leerling van het ‘Hegius’, waar het Russisch hem ertoe bracht om Slavische Taal- en Letterkunde te gaan studeren aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was actief als tolk-vertaler en als docent Russisch bij diverse instituten. Tegenwoordig is hij, naast zijn werk als tekstredacteur, actief als clubhistoricus van de Deventer Eredivisieclub *Go Ahead Eagles* (waarover hij ook publiceert) en als chroniqueur van de Slavische sectie van de GGU.

“Op tafel ligt een prachtig uitgevoerd boek, rijk geïllustreerd, bijna 300 bladzijden dik. Afgaande op de titel verwachtte ik een boek te gaan lezen dat voornamelijk interessant zou zijn voor leerlingen, cursisten en docenten die in Deventer met de Russische taal in contact waren gekomen. (...) Het boek blijkt [echter] veel breder van opzet te zijn dan ik verwachtte en de ondertitel is eigenlijk een betere titel dan de eigenlijke titel. Menigeen zal het volgens mij met belangstelling lezen.

Het boek is een vlot geschreven tijdsdocument waarin je vanuit de vroege jaren zeventig geleid wordt door het onderwijsgebeuren in Deventer en daarbuiten, de totstandkoming van onderwijsmateriaal Russisch voor Nederlandse scholieren, de dagelijkse perikelen van docent, leerling of volwassen cursist en nog veel meer.

Dit tijdsdocument krijgt een extra dimensie doordat parallel, onder een deel van de bladzijden, een beeld wordt geschetst van de politieke ontwikkelingen in de USSR en Rusland. Sommige zaken zijn alleen goed te begrijpen als men kennis heeft van de politieke sfeer van vroeger en de achtergronden. Veel daarvan is tegenwoordig

nauwelijks nog voorstelbaar, even ver weg als het in de rij staan bij een telefooncel met een zak kwartjes (...). Uitgebreid maak je kennis met het kleinschalige gebeuren binnen een Deventer school.

Het boek is daar een kroniek die (...) enorm veel leuke passages heeft en die bij het steeds verder lezen een kleurrijk sfeerbeeld oproept van hoe het ging en hoe het nu eenmaal gaat in het leven, een soort Het Bureau van Voskuil. (...)

Het is haast niet te beschrijven hoeveel obstakels er te nemen zijn geweest om die reizen [naar de Sovjet-Unie] mogelijk te maken, alleen al in financieel opzicht, want het waren geen tripjes van vier dagen Parijs.“

Olav Petri in *Levende Talen Magazine*

ISBN: 978-90-79378-50-0

NUR: 697 *Politieke Geschiedenis en Geschiedenis van de Internationale Betrekkingen*
288 pp., gebonden, met leeslint, geïllustreerd, met kleurkaternen, met register, 2010, € 24,75

C. Theoretische geschiedenis en Geschiedfilosofie

Heeft geschiedenis zin? Of is dit een onzinnige vraag?

door S.W. Couwenberg

Als ‘Civis Mundi Jaarboek MMXIV’ uitgegeven onder auspiciën van Stichting Civis Mundi, met commentaar van P.B. Cliteur en laudatio door M.E. Storme, en voorzien van een biografisch en bibliografisch overzicht ter gelegenheid van Couwenbergs 60-jarig auteurschap.

Het eerste exemplaar werd in 2015 aangeboden aan Prof. Dr H. Pols, Rector magnificus van de Erasmus Universiteit Rotterdam, die de auteur bij deze gelegenheid ‘De Desiderius’ overhandigde. Couwenberg kreeg de onderscheiding “voor zijn uitzonderlijke bijdrage aan het publieke debat en de opinievorming in Nederland in de afgelopen halve eeuw. (...) Couwenberg durfde standpunten in te nemen die als tegendraads golden op politiek en maatschappelijk gebied, zoals integratie.“

Dit boek spitst zich in het bijzonder toe op de geschiedfilosofische vraag of er duurzame zin en betekenis te ontdekken valt in de geschiedenis van de moderniteit. Het boek kan beschouwd worden als een samenvatting en bekroning van Couwenbergs academische activiteit en als geestelijk testament van een lucide liberale denker.

Beknopte inhoudsopgave:

1. Historische zinduidingen
2. Denkkader voor ontwikkeling richting moderniteit
3. Nieuwe liberale ontwikkelingsfase van de moderniteit
4. Universele verbreiding van de moderniteit en de zich ontwikkelende zin van de geschiedenis

Appendices:

Couwenberg over de zin van de geschiedenis (P.B. Cliteur)

Laudatio S.W. Couwenberg (M.E. Storme)

Vita S.W. Couwenberg: dwarse denker aan de Maas (biografisch overzicht)

De Complete Couwenberg-Compilatie (bibliografisch overzicht)

Prof. Dr S.W. (Wim) Couwenberg (1926-2019)

was hoogleraar Staatsrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR), directeur-hoofdredacteur van *Civis Mundi. Tijdschrift voor Politieke Filosofie en Cultuur* en lid van de Academische Raad van de Geert Grote Universiteit (GGU).

“Couwenberg heeft de nationale identiteit vanuit liberaal-democratisch en sociaal perspectief gehethematiserd in de voorbije decennia waarin dit not done was, politiek incorrect was. Hij heeft voor de meeste anderen het vraagstuk van de verhouding tussen nationale identiteit en multi-etnische samenleving op de discussietafel gebracht (...) 20 jaar voor 11 september.“

— Prof. Matthias E. Storme, hoogleraar Rechten (KU Leuven) en Vlaams conservatief denker en publicist

“Er zit ook iets ‘hegeliïens’ in de benadering van Couwenberg, in de zin dat hij een soort geestelijke evolutie van het constitutionele denken beschrijft die van een premoderne manier van denken voortschrijdt naar de moderniteit.“

— Prof. Dr Paul B. Cliteur (hoogleraar Encyclopedie van de Rechtswetenschap, Universiteit Leiden)

“ [Het gaat] Couwenberg om de geschiedfilosofische vraag of de geschiedenis op zichzelf zin heeft. In onze postmoderne tijd lijkt deze vraag zijn geldigheid te hebben verloren. Vanuit een postmoderne visie hebben

collectieve dragers van historische ontwikkeling, zoals een gemeenschappelijke religie, natie, staat of beschavingstraditie, hun integrerende invloed verloren. Daarmee lijkt ook het idee van geschiedenis als een continue stroom waarin we als tijdgenoten onze plaats en betekenis proberen te achterhalen, achterhaald. Kort gezegd: de eigen tijd wordt niet langer beleefd als onderdeel van een omvattend beschavingsproces dat zin en betekenis verleent.

(...)

In tegenstelling tot het gangbare postmoderne denken dat alle grote verhalen als achterhaald naar de mestvaalt van de geschiedenis heeft verwezen en daarmee ook een mogelijke zin daarvan, acht Couwenberg dit niet alleen een zinvolle vraag, maar is hij ook van mening dat hier een bevestigend antwoord op kan worden gegeven, zij het met de nodige relativeringen.

(...)

Couwenberg heeft een prachtig boek geschreven, waarbij hij erin geslaagd is aan de hand van de zinsvraag naar de geschiedenis op gestructureerde en schematische wijze de grote thema's van de huidige tijd aan bod te laten komen (...) een prestatie, kortom, van formaat.“

— Gelijnn Molier in *Internationale Spectator*

“ De intellectueel is, zo stelt Couwenberg, geroepen tot tegen-denken en tegen-spraak – cruciale elementen in de liberale traditie van checks and balances. En hijzelf is een van de zeldzame voorbeelden van dat type intellectueel. Hadden we maar meer van zulke denkers in Nederland.“

— Hans van de Breevaart in *Het Goede Leven*

ISBN: 978-90-79378-005

NUR: 697 Politieke Geschiedenis en Geschiedenis van de Internationale Betrekkingen
208 pp., gebrocheerd, met binnenflappen, met register, 2015, € 19,25

Launiana Maiora

II. FILOSOFIE

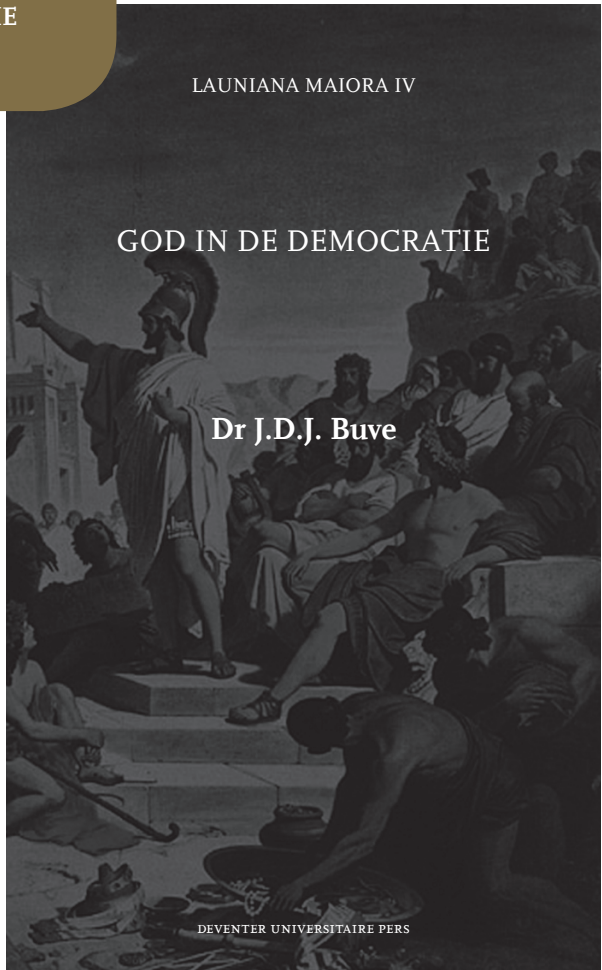
WETENSCHAPSFILOSOFIE,
POLITIEKE FILOSOFIE
EN RECHTSFILOSOFIE

*Reeks wijsgerige essays, uitgegeven onder
auspiciën van het Rudolf von Laun
Instituut voor toegepaste metafysica,
politiek-filosofisch onderzoekscentrum voor
de grondslagen van democratie, rechtsstaat
en religie.*

LAUNIANA MAIORA IV

GOD IN DE DEMOCRATIE

Dr J.D.J. Buve

DEVENTER UNIVERSITAIRE PERS

ZOJUIST VERSCHENEN:

God in de Democratie.

Politiek-filosofisch testament

door J.D.J. Buve, ingeleid en van enige
annotaties voorzien door J.A. Schippers

Filosoof Jeroen Buve slaagt er met zijn ‘politiek-filosofisch testament’ in ook postuum een teken van tegenspraak te blijven. Alleen al de titel *God in de Democratie* lokt zeer uiteenlopende reacties uit: voor menig orthodoxe calvinist is de titel hoogst ongepast, omdat deze afbreuk zou doen aan Gods soevereine heerschappij. Anderen willen daarentegen de democratie juist vrijwaren van God als een gevaarlijke fictie, waarbij theocratie altijd op de loer ligt, en wijzen daarom de titel af. Weer een ander zegt nog wel in God te geloven, maar zeker niet in ‘het sprookje van de democratie’. Een bezorgde burger meent dan weer dat God alle tijd heeft, maar de democratie niet... Kortom, horen ‘God’ en ‘Democratie’ nu eigenlijk tot de fictie of tot de non-fictie? Het mag hoe dan ook een klein wonder heten dat de SGP voor de publicatie van de laatste geschriften van Buve haar nek heeft uitgestoken in de persoon van Drs J.A. (Jan) Schippers, directeur van het Wetenschappelijk Instituut, die er een inspirerende ‘Inleiding’ bij schreef, waaruit we mogen citeren:

“ *Met dit boek heeft u als lezer de ‘zwanenzang’ in handen van iemand die de Maastrichtse hoogleraar Staats- en Bestuursrecht Mr A.Q.C. Tak typeerde als ‘de grootste Nederlandse filosoof van deze tijd’. In vier hoofdstukken doet Dr Buve een behartigenswaardige poging om de SGP te*

bewegen tot een alliantie tegen het eenzijdige rationalisme dat politiek en wetenschap beheerst. Want dat is kort samengevat wel zijn allergrootste bezwaar tegen ‘de geest van deze eeuw’. Via de SGP, tenslotte de oudste politieke partij in Nederland, spreekt hij ook de andere politieke partijen aan – en vooral de politieke en academische elite van ons land die met blindheid geslagen lijkt. Want zij merkt de ijzeren kooi niet op waarin het empirisch rationalisme haar gevangen houdt. (...) in positieve zin voert Buve vanuit zijn geheel eigen Platoonse visie een gedreven pleidooi voor aanvaarding van drie absolute normen die de bestaansvoorwaarden zijn van de democratische rechtsstaat.

De eerste is de vrijheid, verstaan als verantwoordelijkheid (niet als individuele keuzevrijheid). Dan het recht, verstaan als correctie van de macht (ter bescherming van kwetsbaren en minderheden). En als derde de trouw, verstaan als opdracht voor elke democraat (wanneer vertrouwen zich beperkt tot familieleden, geloofsgenoten of partijkameraden, verkruijmt de democratische gemeenschap).“
— Drs J.A. Schippers in zijn ‘Inleiding’.

De auteur identificeert als de twee grootste uitdagingen voor Nederland en Europa enerzijds het uit de Angelsaksische wereld overgewaaide eenzijdige rationalistische materialisme – mede onder invloed van de dominantie van het Engels aan de universiteiten – en anderzijds het uit de Arabische wereld overgewaaide islamisme – dat kan worden beschouwd als het verkeerde antwoord op de op zichzelf gerechtvaardigde vraag naar de moraal van het Europese verhaal in een steeds meer geseclariseerde samenleving.

Buve: “In de wetenschap heerst een zo eenzijdig rationalistische kijk op ‘de werkelijkheid’, dat er haast geen discussie meer mogelijk is, als men daarvan afwijkt. Het is een kijk op de werkelijkheid die steeds meer dictatoriale trekken gaat vertonen, die tot een groeiende intolerantie leidt op praktisch alle wetenschapsgebieden en via die wetenschappen op het beleid ten aanzien van het hele maatschappelijk bestel, met een straks misschien intellectueel verplicht atheïsme in het verschiet (...)”

Als er in een maatschappij geen draagvlak voor zo’n onvoorstelbare (metafysische) werkelijkheid is, wordt democratie op termijn onmogelijk, is zijn stelling. “En dat is misschien precies het punt, waar onze huidige democratie aan mank gaat: onze elite in wetenschap en politiek weet niet meer, wat democratie IS, omdat haar die vraag niet meer interesseert. Zij wil alleen weten hoe democratie functioneert en dat is zij dan, denkt men.”

“Ook wijst hij op de oorzaak van de spraakverwarring rond mensenrechten. Volgens hem zijn het feitelijk democratische rechten. De consequentie daarvan is dat deze rechten niet ingeroepen kunnen worden door diegenen die erop uit zijn de democratie om hals te brengen. Buve past dit inzicht toe op de islam, omdat veel moslims niet de drie genoemde grondnormen van de democratische rechtsstaat erkennen en evenmin de gelijkheid als richtinggevende norm accepteren.

Een hoogst actuele kwestie die Buve in zijn politiek-filosofisch testament aansnijdt, betreft het recht op vrijheid van meningsuiting. Wanneer dit grondrecht als keuzevrijheid wordt ingevuld en als onbeperkt wordt voorgesteld (...), onderschatten we dan niet de vernietigende potentie van het gesproken

woord? Dankzij technologie en sociale media kunnen woorden in *no time* wereldwijd gaan. Volgens Buve dreigt een ondermijning van de democratie die gekeerd kan worden door een duidelijker binding van de vrijheid van meningsuiting aan de bijbehorende verantwoordelijkheid. Maar op welke manier geven we die gedachte vorm? Dat lijkt mij een huiswerkopdracht voor iedere goedgezinde democraat.

Wie geen vreemde is in het Jeruzalem van de Haagse politiek ziet in voorgaande observaties voldoende aanknopingspunten om het essay van Buve serieus te nemen. Het motiveert immers tot reflectie en grondige bezinning.“

J.A. Schippers, directeur WI-SGP

Deze postume uitgave van Buve’s *God in de Democratie. Politiek-filosofisch testament*, verschijnt ter gelegenheid van het Zilveren Jubileum van Instituut, bibliotheek en reeks, dat in het academisch jaar 2020-2021 onder bijzondere omstandigheden plaatsvindt. Het eerste exemplaar werd op 16 april 2021 in de Gereformeerde Gemeente Gouda aan SGP-leider Mr C.G. (Kees) van der Staaij overhandigd door de jonheer C.D.A. (Christian) Buve (9), kleinzoon van de auteur.

Beknopte inhoudsopgave:

Inleiding: Een zwanenzang uit Deventer, huiswerk voor democraten (J.A. Schippers)

Proloog

I. Het dilemma van de SGP: Gods soevereiniteit of volkssoevereiniteit?

II. God in de democratie

III. God in de politiek

IV. Islam, kerk en democratie

Appendix: Slotconclusie met enige

beleidsaanbevelingen op hoofdlijnen

Epilogoog: Normen en waarden

Samensteller en inleider **Drs J.A. (Jan)**

Schippers (1968-) studeerde Staatkundige

Economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR). Na zijn studietijd was hij bijna twaalf jaar werkzaam als beleidsadviseur van de fractie van SGP en ChristenUnie in het Europees Parlement. Sinds 2006 is hij directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor de SGP (WI-SGP) en hoofdredacteur van *Zicht*, huisorgaan van het WI-SGP.

“Als de democratie meer geestelijk onderbouwd zou worden, zou zij veel sterker staan, aldus de auteur. Hij verwijst daarbij naar Plato's Ideeënleer die ingaat op het wezen van de dingen. We kunnen dingen echt kennen als we naar het 'zijn' vragen en niet slechts naar het functioneren en dat geldt ook voor democratie en God. Je kunt volgens Buve niet beweren dat de Bijbel het Woord van God is als je de geestelijke basis ervan ontkent. (...) De SGP is volgens Buve één van de weinige partijen die gelooft in iets dat je niet zien kan en daarom de aangewezen partij om de democratie te verdedigen. Christendom en democratie hebben elkaar nodig. (...)

Buve is tegen de verabsolutering van het gelijkheidsbeginsel en noemt dit een bedreiging voor de rechtstaat, mede omdat men geen autoriteit of gezag meer erkent. Het gelijkheidsbeginsel leidt zelfs tot ongelijkheid. Iedereen betaalt bijvoorbeeld dezelfde ziektepremie of verkeersboetes, miljonair of uitkeringstrekker. (...)

Interessant is de bewering dat het scheppingsverhaal uit de Bijbel opmerkelijke parallellen vertoont met Plato. Slechts één voorbeeld: Plato zegt dat het 'zijn' in wezen goed is, God zegt dat de schepping goed is. God in de democratie is niet makkelijk leesbaar, zeker

niet voor mensen die zich niet vaak verdiepen in filosofie. (...) Niettemin een boek met verrassende invalshoeken.“

— Leo Polhuys in *Gezamenlijk Zondagsblad*

“Onder prominente vakgenoten gold Jeroen Buve als een eigenzinnig filosoof. Als aanhanger van de metafysica (...) was zijn claim dat er meer is dan we kunnen zien.“

— Gerlof Leistra in *Elsevier Weekblad*

“Filosoof Jeroen Buve vond dat de huidige maatschappij werd gegijzeld door een wetenschap die geen oog meer had voor zaken die niet materieel of zintuigelijk waarneembaar zijn (...). Hierdoor ging het 'goede, ware en schone' verloren. Buve was overtuigd van een dubbele waarheid, die hij veritas duplex noemde. Omdat de wetenschappelijke wereld 'met zijn rationalistische tunnelvisie' hem hiervoor geen kansen gaf, voelde hij zich gedwongen zijn eigen universiteit te stichten: de Geert Grote Universiteit (GGU) (...).“

— Peter de Waard in *De Volkskrant*

ISBN: 978-90-79378-23-4

NUR: 735 Sociale Filosofie

144 pp., gebrocheerd, zonder ill., zwart-wit,

april 2021, € 13,40

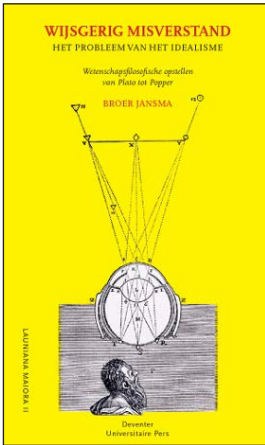

Eerder verschenen in deze reeks:

II. Wijsgerig misverstand. Het probleem van het idealisme.

Wetenschapsfilosofische opstellen van Plato tot Popper

door B.K. Jansma

“Boze tongen beweren soms dat filosofen niet echt geïnteresseerd zijn in oplossingen van de problemen waar zij zich mee bezig houden.

Daar zit wellicht iets in. In de wijsbegeerte voltrekt zich namelijk sinds jaar en dag een deprimerend ritueel. Dezelfde vragen worden steeds opnieuw aan de orde gesteld, uitvoerig besproken en vervolgens onbeantwoord gelaten.“

Met deze woorden opent de erudiete Friese wetenschapsfilosoof Broer Jansma een deel van wat als zijn intellectuele erfenis kan worden beschouwd. Jansma is zo'n 'boze tong', gescherpt door een jarenlange omgang met de geschiedenis van het denken, een gedetailleerde belangstelling voor de (wereld) literatuur, een passie voor archiefonderzoek op Spaanse en Zuid-Amerikaanse bodem en een goed ontwikkeld vermogen om complexe

theoretische problemen in hun kern te vatten en goed te verwoorden met een vleugje onderkoelde humor.

Gepassioneerd door filosofie en wetenschaps-geschiedenis maar bovenal een geleerde in hart en ziel, ondergedoken in archieven, op het spoor van wetenschapsfilosofische ontdekkingen en ononderbroken literair-historisch geïnteresseerd

– dat was Broer Jansma bij leven. Een paar pareltjes uit zijn nalatenschap hebben de redacteurs van de Deventer Universitaire Pers bereikt. Kritische geesten zullen van deze sterk geformuleerde en zorgvuldig geanalyseerde kernproblemen in filosofie en wetenschap onder de indruk raken. Het is niet alleen de originaliteit van Jansma's benadering, die boeit. Het is vooral het indrukwekkende overzicht over de materie, dat zich aan ons opdringt, en het verhelderende inzicht in haar geschiedenis, dat de lezer bij zal blijven.

Beknopte inhoudsopgave:

Naast niet eerder gepubliceerd materiaal – zeven samenhangende artikelen over wetenschaps-geschiedenis – bevat *Wijsgerig Misverstand* als bijlagen enkele opstellen die bewerkingen zijn van eerdere publicaties in *Hollands Maandblad*:

‘Enige Bezwaren tegen Poppers Wetenschapsleer’ (Bijlage I); ‘De Utopia als voorbeeld’ (Bijlage II) en ‘Nabokov over Cervantes’ (Bijlage IV). ‘Schopenhauer, Popper en Karel van het Reve’ (Bijlage III) wordt hier voor het eerst gepresenteerd.

De Friese geleerde **B.K. (Broer) Jansma (1942-2008)** studeerde Engels en Filosofie aan de VU in Amsterdam, aan *Oxford University* en aan de Rijksuniversiteit Groningen, waar hij cum laude afstudeerde in de Geschiedenis

van de Wijsbegeerte. Hij doceerde een paar decennia Filosofie aan de Noordelijke Leergangen in Zwolle en Leeuwarden, de latere Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL).

“*Jansma schrijft in een helder Nederlands, dat meestal gemakkelijk te volgen is. Het gaat hier om een interessante bundel, waarmee de schrijver postuum geëerd wordt. Dat is ook duidelijk de bedoeling van de uitgever geweest, die dit boekje bijzonder fraai verzorgd heeft (tweekleurendruk, leeslint, uitvoerig register). Een mooie aanwinst.*“

— Prof. Dr J.M.M. de Valk, em. hoogleraar Sociologie en Sociale Wijsbegeerte aan de EUR, in *Civis Mundi. Tijdschrift voor Politieke Filosofie en Cultuur*

ISBN: 978-90-79378-11-1

NUR: 738 *Wetenschapsfilosofie, Logica en*

Kentheorie

160 pp., gebonden, geïllustreerd, met register, 2010,

€ 18,40

III. Over de metafysische behoefte in de mens.

door G. Vanheeswijck

“Eigenlijk is de vraag naar het statuut van de metafysische behoefte een vraag van recente

datum. Pas vanaf de achttiende eeuw wordt de metafysische behoefte als dusdanig het onderwerp van wijsgerige reflectie. Het is algemeen bekend dat Immanuel Kant de eerste moderne denker is geweest die de metafysische behoefte als dusdanig expliciet tematiseert. Dat hoeft ook niet te verwonderen: zodra de vanzelfsprekendheid van het rationele gehalte van metafysische antwoorden kleiner wordt, vergroot de aandacht voor het verschijnsel zelf van de metafysische behoefte. Kant zal dus een centrale rol, ja, zelfs de hoofdrol spelen in dit verhaal over de metafysische behoefte.“

— Guido Vanheeswijck (p. 8).

Filosofie als metafysica was ooit de koningin-moeder der wetenschappen, en niet hun dienstmaagd (*ancilla*), die nu overal achteraan holt, dan wel als voetveeg of schaamlap wordt benut – als ze al niet integraal buiten het academiegebouw is geworpen.

Alleen door haar weer stapsgewijs in ere te herstellen krijgen met name alle geesteswetenschappen de kans zich te regenereren en zich te bevrijden uit de wurggreep waarmee het fysische denken en de daarmee verbonden rationaliteit hun denkoorspronkelijkheid en denkmogelijkheden al decennia in de greep houden. Dit essay van Vanheeswijck is een belangrijke stap op dit traject.

Prof. Dr G. (Guido) Vanheeswijck (1955-) is gewoon hoogleraar Wijsbegeerte aan de Universiteit Antwerpen en docent Metafysica, Cultuur— en Godsdienstfilosofie aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte (HIW) van de KU Leuven en lid van de Academische Raad van de GGU. Hij studeerde Germaanse Filologie en Wijsbegeerte en promoveerde in 1990 op het metafysica-concept van R.G. Collingwood. Samen met anderen publiceerde

hij *De koningin onttroond. De opkomst van de moderne cultuur en het einde van de metafysica* (Pelckmans, 2005).

Vanheeswijck is uitgegroeid tot een beeldbepalend filosoof van de Universiteit Antwerpen.

“Guido Vanheeswijck heeft met zijn fraaie essay ‘Over de metafysische behoefte in de mens’ een gevoelige snaar van de westerse filosofie getroffen. Enerzijds laat hij op overtuigende wijze zien dat de klassieke metafysica met haar aanspraak om het Grote Verhaal over de werkelijkheid en de mens te vertellen steeds meer haar geloofwaardigheid verloren heeft. Anderzijds toont hij op even geloofwaardige wijze dat daarmee de metafysische behoefte allerminst gedoofd is, dat met andere woorden de mens (...) de vragen blijft stellen die de metafysica dacht te kunnen beantwoorden. (...) Vanheeswijcks essay is een fraaie proeve van ideeënhistorische benadering van een thema.

(...)

Een gang als hier in Vanheeswijcks verhandeling door de westerse filosofiegeschiedenis gemaakt wordt, is niet slechts een belangwekkende ideeënhistorische exercitie, maar tegelijk bij uitstek een specimen van zelfverheldering en als zodanig een stuk authentieke filosofische reflectie: inzake de vraag namelijk hoe we geworden zijn wie we zijn.

Het essay documenteert nog eens weer opnieuw dat de vruchtbaarste manier om zich met de geschiedenis van de wijsbegeerte bezig te houden, is haar te bevragen onder actualiserend perspectief.

Als recensent kan ik na het bovenstaande niet anders dan dit fraaie staaltje van ideeënhistorisch onderzoek en filosofische zelfreflectie hartelijk ter lezing aanbevelen.“

— Prof. Dr Koo van der Wal, em. hoogleraar Wijsbegeerte aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) in *Civis Mundi. Tijdschrift voor Sociale Filosofie en Cultuur*

ISBN: 978-90-79378-55-5

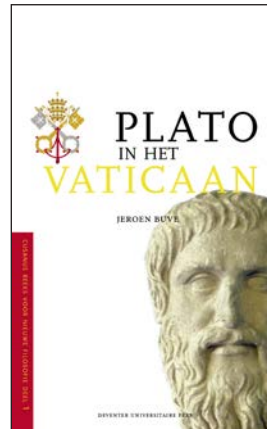
NUR: 738 Wetenschapsfilosofie, Logica en Kentheorie

112 pp., gebrocheerd, zonder ill., omslag met binnenflap in kleur, met register, 2015, € 14,95

Cusanus Reeks voor Nieuwe Filosofie

Plato in het Vaticaan.
Pleidooi voor gezond verstand in wetenschap, kerk en democratie

door J.D.J. Buve

Jeroen Buve weet in één boek de metafysica dermate actueel te maken, dat zelfs de meest cynische collega's met goed doordachte argumenten zullen moeten komen, om de strikt wetenschappelijke pretenties van zijn betoog te weerleggen. Hij laat overtuigend zien dat zowel de hele positivistisch ingestelde wetenschap als de officiële rooms-katholieke leer zwaar op Aristoteles leunt. Juist daardoor hebben ze geen weerwoord op de extreme vormen van rationalisme die onze maatschappij in al haar geledingen begint op te breken. Ook de kerken hebben daar geen adequaat antwoord op, omdat

ze op dezelfde leest geschoeid zijn. Buve beroept zich daarbij op de geest van Plato en op diens tegenwoordig zo verguisde ideeënleer, waarvan hij de actuele, probleemoplossende mogelijkheden laat zien in een uitermate deskundig, overtuigend en tegelijk helder geformuleerd betoog.

Plato in het Vaticaan biedt dus niet alleen theoretische beschouwingen, maar bevat ook talloze handreikingen om de theorie toe te passen in het leven van alledag.

Beknopte inhoudsopgave:

1. De metafysica van de kerk versus de metafysica van Plato
2. Islam, *veritas duplex* en democratie
3. Islam en economie
4. Het absolute in kerk en democratie
5. Waarom *Vernunft* en ratio elkaar moeten uitsluiten
6. Katholicisme en *veritas duplex*
7. De ethiek van stervensbegeleiding en 'dubbele waarheid'
8. Bij wijze van conclusie

Appendix: 'De filosofie van Jan Hollak'.

“ (...) dit boek, dat hopelijk met de nodige zorg zal gelezen worden, niet in het minst omdat het suggesties bevat voor het denkend individu, dat op basis van inzicht, zelf antwoorden kan formuleren op de zogenaamde verworven vrijheden in de multiculturele samenleving (wanneer ze een risico vormen voor de democratie).“

— Dr Ann Van Sevenant, Belgisch filosofe, in *De Uil van Minerva. Tijdschrift voor Geschiedenis en Wijsbegeerte* (Universiteit Gent)

“ *Plato in het Vaticaan* is een zeer lezenswaardig boek over een veelheid van maatschappelijk zeer relevante onderwerpen (...). Vanuit zijn

theorie van de dubbele waarheid – de veritas duplex – vat hij ieder probleem in de kraag, onderwerpt het aan een kritische analyse en komt veelal met zinvolle suggesties. In die zin betoont hij zich zeer belezen en een daadwerkelijke generalist of homo universalis die geen enkel onderwerp schuwt. Dit sluit ook goed aan bij zijn pleidooi voor rehabilitatie van de metafysica die immers naar het wezen van de dingen vraagt, naar wat de dingen zijn.“

— Dr Gelijm Molier (Universiteit Leiden) in *Civis Mundi. Tijdschrift voor Politieke Filosofie en Cultuur*

“ Mooi is dat Buve niet alleen uit de ivoren toren der filosofen treedt, maar ook nog eens de metafysica 'een smoel' verleent. Voor normbesef en verantwoordelijkheidszin moet je inderdaad eerst wat rondjes wandelen op het marktplein, net zoals de klassieke filosofen dat deden. Welbeschouwd is deze *Plato in het Vaticaan* een echte Utopia. Maar heus, alleen voor wie de voeten op de grond houdt en zijn verstand – of liever: alle vermogens van zijn *Vernunft* – gebruikt. Niet voor 'doetjes' en 'softies', maar evenmin voor wie de dilemma's van de huidige complexe wereld met boude slogans te lijf wil gaan.“

— Dirk Hanssens OSB (Abdij Keizersberg, KU Leuven) in *De Kovel. Monastiek Tijdschrift voor Vlaanderen en Nederland*

“ Een sterk punt van Buves betoog is dat hij zelf niet vervalt in de eenzijdigheid die hij de tegenpartij verwijt.“

— Henk Rijkers in *Katholiek Nieuwsblad*

“ Een boek dat je wakker schudt. Het begint al bij de typografische presentatie en zet zich voort in het vlammende, geestig geformuleerde betoog. JB doorlicht onze dagelijkse werkelijkheid met zijn metafysische lamp en analyseert een veelheid van praktische actuele levensproblemen door ze te herleiden tot filosofische, en herkent daarin de controversale Plato-Aristoteles.“

Deze controverse doet zich in onze cultuur al duizend jaar gevoelen, maar wordt al te weinig in zijn consequenties doorzien en beschreven. De toegepaste metafysica, hier op hoog niveau bedreven en laagdrempelig verwoord, leidt bij problemen op kerkelijk en politiek gebied tot tal van verrassende inzichten en mogelijke oplossingen. JB pleit voor wat hij noemt de veritas duplex: tweesporigheid, die wetenschap en techniek de ruimte laat om aristotelisch te denken, terwijl op principieel niveau en theologisch gebied Plato de kerk kan behoeden voor soms tenenkrommende posities.“

“Dit zeer leesbare boek is een must, niet alleen voor bisschoppen en kamerleden, maar voor iedere intellectueel en iedereen die dagelijks de krant leest.“

“Als de Deventer Universiteit niets anders had opgeleverd dan deze ene publicatie, dan was haar stichting al verantwoord.“

— Frans Berkelmans OSB in *Benedictijns Tijdschrift*

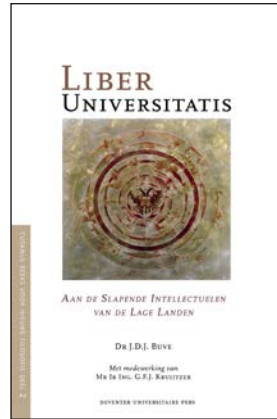
ISBN: 978-90-79378-33-3

NUR: 730 *Filosofie Algemeen*

304 pp., gebrocheerd, met binnenslap, appendix en register, 2012, € 24,50

II. Liber Universitatis. Aan de slapende intellectuelen van de Lage Landen

door J.D.J. Buve en G.F.J. Kruijtzter

Zijn *Liber Universitatis* of ‘Boek van de Universiteit’ schreef de filosoof na een ziekte die hem in 2013 bijna het leven had gekost. Het kan gezien worden als een basismanifest voor de universiteit van de toekomst. Het boek legt de grondslag voor een moraal die de cultuur kan veranderen, niet alleen van het mondiale geldwezen, maar evenzeer van de nationale en internationale politiek en het bedrijfsleven, kerken, maatschappelijke organisaties en lagere overheden. De kracht van dit boek ligt niet alleen in een waterdichte theoretische argumentatie, maar evenzeer in de toelichting met algemeen overtuigende en aansprekende alledaagse voorbeelden.

Metafysica is bij de oude Grieken (Plato in het bijzonder) ontstaan uit een reflectie op de dagelijkse praktijk van de democratie in de stadstaat (of polis, de wortel van ‘politiek’). Deze aloude band tussen filosofie enerzijds en de dagelijkse realiteit van politiek en economie anderzijds is in het buitenland nog te vinden, maar wordt in onze contreien te weinig

gekoesterd. Daarin moet verandering komen, want, zoals Montesquieu in zijn *De l'Esprit des Lois* (1748) schreef: *'Toute dictature commence par le sommeil.'*

Co-auteur **Mr Ir Ing. G.F.J. (Godfried)**

Kruitzer, Hon.FRLI (1939-) studeerde

Bouwkunde aan de HTS en de Academie te Rotterdam, Weg- en waterbouw aan de TU Delft, Mechanica aan *King's College* te Londen, en later Rechten aan de Universiteit Leiden. Hij doceerde aan de TU Delft en werkte als Inspecteur-generaal voor het Staatstoezicht op de Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Hij publiceerde op het gebied van mechanica en wiskunde bij *Delft Academic Press*. Hij verzorgde Appendix I: 'Dubbele waarheid in de mechanica', op welk gebied Buve zich niet competent achtte. Hij werd in 2015 benoemd tot Honorair Fellow van het Rudolf von Laun Instituut.

Beknopte inhoudsopgave:

Vijf hoofdstukken met onder meer de metafysische varianten van diverse disciplines en de zeven criteria voor wezensdefinities, gevolgd door vier appendices:

Dubbele waarheid in de mechanica (Godfried Kruitzer)

Aristotelische teleologie ter discussie (Thomas Nagel vs. Jan van Hooff)

Qu'est-ce que la Métaphysique appliquée?

Zur kontradiktorischen Struktur der Wirklichkeit

“Er wordt nog interessant gedacht in Nederland. Wijsgeer Jeroen Buve (...) heeft een bewogen leven achter de rug. Achterin dit boek, dat hij een leuk-brutale ondertitel heeft meegeven, vinden we zijn biografie. Zijn wortels heeft hij in de katholieke Kerk, waar hij inmiddels kritisch, maar niet afwijzend tegenover staat. In 1954

werd hij monnik in Chevetogne, gelijktijdig met Philippe Bär. Van daaruit werd hij naar Maria Laach gestuurd waar hij hoorndol werd van de neoscholastiek. In Leuven kreeg hij naar eigen zeggen pas echte filosofische vorming. Hij was er studiegenoot van Adelbert Denaux en André Léonard. Later stak Buve zijn licht op bij mensen als Carl Schmitt, Alexandre Kojève en Robert Spaemann: indrukwekkend als je die tot je kennissen mag rekenen. (...)

In Buves denken staat de veritas duplex centraal.

Niet schrikken, er is geen nieuwe Siger van Brabant opgestaan. Met deze 'dubbele waarheid' kan iedereen zijn voordeel doen. (...)

In een appendix gaat Buve in op het controversiële

Mind & Cosmos van Thomas Nagel. Deze atheïstische denker meent dat Darwins evolutietheorie “vrijwel zeker fout” is en dat aan doelgerichtheid in de natuur niet valt te ontkomen. Buve analyseert Nagels betoog vanuit de duplex veritas. Nog interessanter is eigenlijk dat Nagel de evolutietheorie vanuit een puur aristotelisch paradigma al onhoudbaar vindt. Overigens vind ik Buves betoog dat Aristoteles in zijn opvatting van ‘vorm’ noodgedwongen platonisch ‘gesjoemeld’ heeft zeer scherpzinnig.

Een verfrissend betoog en zeer de moeite waard, als u zich buiten de gebaande paden van het denken durft te begeven.”

— Henk Rijkers over 'Eigenzinnige denker' in *Katholiek Nieuwsblad*

“Dit boek stelt hoge eisen aan de “slapende intellectuelen” tot wie het is gericht. Het lijkt meer geschikt voor wakkere intellectuelen. De cruciale thema's in dit belangwekkende boek verdienen ruime aandacht. Ze bestrijken diverse kennisgebieden vanuit een integrale visie ontleend aan Plato en Aristoteles.

(...)

Het ontbreken van metafysische waarheid hangt direct samen met het ontbreken van absolute, algemeen geldige waarden. De consequentie hiervan is moreel relativisme en verval van waarden, nihilisme en de problematiek die Buve weergeeft.

Nihilisme omschrijft Nietzsche als “de ontwaarding van de hoogste waarden. Het doel ontbreekt... het antwoord op het ‘waarheen?’”, aldus Goudsblom, Nihilisme en cultuur. Het ontbreken van waarheid en waarden hangen samen. Dostojevski laat zien in zijn romans *Misdaad en straf* en *De gebroeders Karamazow* waartoe doorgeschoten rationale logica leidt: “als niets waar is, is alles geoorloofd.” Goudsblom gaat uitvoerig in op deze problematiek, die uiteindelijk berust op het ontbreken van een metafysische waarheid, die niet relatief is maar absoluut.

(...)

Buve excelleert in kritisch analytisch redeneren.

Wat betreft een meer intuïtieve ‘verstehende’ geïntegreerde visie als voorbeeld en voorwerk voor de *veritas duplex*, hebben Weber, Sorokin en vele anderen (...) baanbrekend werk verricht.

(...)

Het boek gaat over metafysica met betrekking tot actuele maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen. Dat lijkt een verrassende combinatie. Als men nog weet wat metafysica is, wordt het vaak geassocieerd met zweverig, onwerkelijk, onaards. Buve toont de maatschappelijke relevantie en onmisbaarheid van metafysica en impliciet ook van religie. Hij sluit hiermee aan bij Plato, Aristoteles en het Christendom en vele filosofen en bij sociale wetenschappers. Het boek raakt een wezenlijke onderhuidse kwestie in onze cultuurgeschiedenis, die Buve actualiseert.

Dit vraagt vaak enig doordenken, filosofische en sociologische visie: het vermogen om uiteenlopende maatschappelijke actualiteiten

in verband te brengen met het ‘wezen van de dingen’ en van onszelfen ons af te vragen wat dat is en waarom dat belangrijk is. De integrale metafysische visie gaat verder dan de sociologische visie van C. Wright Mills (...). Buve integreert maatschappelijke betrokkenheid met een ideële metafysische gerichtheid. Hij laat zien dat dit een noodzakelijke combinatie is voor een wezenlijke oplossing van onze problemen.“

— Piet Ransijn in *Civis Mundi*. Tijdschrift voor Sociale Filosofie en Cultuur

ISBN: 978-90-79378-89-0

NUR: 730 *Filosofie Algemeen*

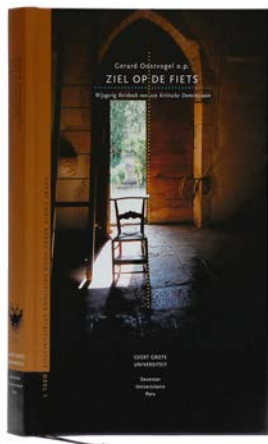
192 pp., gebrocheerd, met binnenflap, appendices en register, 2014, € 19,35

III. THEOLOGIE EN SPIRITUALITEIT

Ziel op de Fiets.
Wijsgerig reisboek van een
kritische dominicaan
door G.M.J.Th. (Gerard)
Oostvogel O.P.]

- uitverkocht / épuisé /
vergriffen / out of print

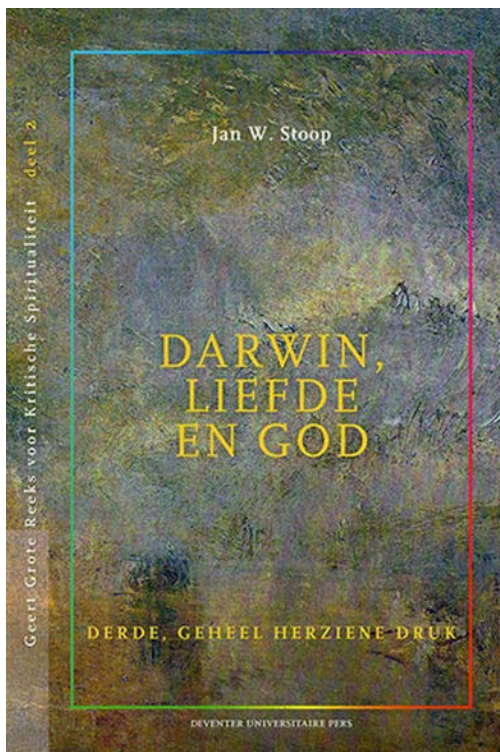

Geert Grote Reeks voor Kritische Spiritualiteit

DERDE, GEHEEL HERZIENE DRUK!
Darwin, Liefde en God.
Menselijk leven als zoektocht naar geluk
door Jan W. Stoop

Het leek een onmogelijke opgave die Jan Stoop zich bij het schrijven van dit boek in 2010 had gesteld: de (rooms-katholieke) kerkelijke leer en de evolutietheorie met elkaar verzoenen.

Het valt op dat Stoops ideeën vaak sporen met die van Paus Franciscus, zoals deze duidelijk heeft gemaakt in zijn exhortatio *Amoris Laetitia* na de bisschoppelijke synodes betreffende het gezin van 2014 en 2015. De wijze waarop hij daarin de betekenis van seksualiteit

voor de mens verstaat, is nieuw voor een hoogste gezagsdrager van de katholieke kerk.

De functie van tederheid binnen een Ik-Gij-relatie – van grote waarde voor de ontwikkeling daarvan – krijgt van hem een nadruk die men vergeefs zal zoeken in enig geschrift van zijn voorgangers. Het is onder andere op deze punten dat Stoop en Franciscus elkaar vinden.

Jan Stoop staat uitvoerig stil bij Bijbel en evolutie, maar laat zich ook inspireren door vandaag de dag nog actuele denkers en kunstenaars over God en de dynamiek van de liefde als Martin Buber, Emmanuel Levinas en Marc Chagall. Ook een eigentijdse Franse 'liefdesdenker' als Jean-Luc Marion komt aan bod.

“Darwin, Liefde en God is een unieke bijdrage aan een beter inzicht bij de zoektocht naar de betekenis van de evolutie voor ons mens- en Godsbeeld. Het is geschreven door een gelovig medicus die de menselijke liefde een prominente plaats geeft. Dat maakt het boek bijzonder en in hoge mate inspirerend.”

— Prof. Dr Wiel Hoekstra, Universiteit Utrecht

Prof. Dr J.W. (Jan) Stoop (1929-2019) was hoogleraar Kindergeneeskunde aan de Universiteit Utrecht en geneesheer-directeur van het Wilhelmina Kinderziekenhuis (WKZ), de universiteitskliniek voor kinderen en jeugdigen in Utrecht. Stoop was niet alleen wetenschapper, arts en bestuurder, maar ook een geëngageerde katholieke intellectueel. Zo was hij een van de initiatiefnemers van het 'Professorenmanifest' tegen de afbraak van de katholieke kerkgemeenschappen in Nederland.

“ [Men] wordt door dit boekje uitgedaagd om op een betere manier de Bijbelse boodschap en de aanspraken van de natuurwetenschappen te combineren.”

— Dr M.J. Paul in Reformatie Dagblad

“ (...) het is een goed leesbare verhandeling over een aloude kwestie: de verhouding tussen theologie en wetenschap. (...) Stoop verzet zich tegen vormen van theologie en geloof die geen rekening houden met natuurwetenschappelijke inzichten en dus vasthouden aan een verouderd mens- en wereldbeeld. Terwijl er wel plaats is voor meer dan natuurwetenschap, ook in de geneeskunde.

Stoops boodschap is dat de mens tekort wordt gedaan als we hem 'uitsluitend zouden definiëren als een evolutieproduct met een groot cerebraal volume dat hem in staat stelt tot denken, planmatig willen en weloverwogen doen, en dat alles in een geëigende sociale context'. Want mensen kunnen ook buiten zichzelf treden, zichzelf overstijgen. Vreugde en geluk, betoogt hij, zijn ontoegankelijk voor natuurwetenschappelijke objectivering, maar ze zijn harde werkelijkheid.”

— Henk Maassen in Medisch Contact

“ Een interessant gegeven is de stelling van de schrijver dat de vervulling van behoeften (satisfactie) drijfveer vormde voor evolutie. (...)

Samenvattend: een boek dat zeker tot denken prikkelt (...)”

— Tom Uytterhoeven in Tijdschrift voor Theologie

“ (...) het is boeiend te zien hoe een gelovige wetenschapper omgaat met de relatie tussen wetenschap en geloof en daarbij radicaal nieuwe inzichten niet schuwt.”

— Jef De Schepper in De Roerom

“ Met zijn boek Darwin, liefde en God brengt de Nederlander geloof en wetenschap weer bij elkaar.”

— Emmanuel Van Lierde in Tertio (Vlaams christelijk opinieweekblad)

ISBN: 978-90-79378-69-2

NUR: 705 Godsdienstwijsbegeerte en Ethiek
192 pp., gebonden, met leeslint, geïllustreerd, met bibliografie en register, 3e geheel herziene druk

2017, € 19,29

IV. INTER- DISCIPLINAIRE STUDIES EN LEZINGEN

Launiana Minora

Reeks kleine cahiers, waarin opgenomen de eerste tien Von Launlezingen (2002-2013) en de Geert Grotelezing.

I. *Tegen de waarheid in de politiek* (Von Launlezing 2002) door Prof. Dr F.R. Ankersmit

II. *Neergang van de democratie?* (Von Launlezing 2003) door Prof. Dr B.A.G.M. Tromp (†)

III. *Over het toetsen van wetten aan de Grondwet. Een blik op de kern van de democratie* (Von Launlezing 2004) door Mr S. van Haersma Buma

IV. *Politieke filosofie en Westerse democratie* (Von Launlezing 2005) door Prof. Dr S.W. Couwenberg (†)

V. *Hegel en de Vrijheid in Europa* (Von Launlezing 2007) door Prof. Mr Dr D.H.M. Meuwissen

VI. *De Dubbele Waarheid van de Geert Grote Universiteit* (Von Launlezing 2008) door Dr J.D.J. Buve (†)

VII. *Katharina von Bora: een ongekende volgeling* (Geert Grotelezing 2009) door Mw Drs S. Delhaas

[N.B. Cahiers I-VII: uitverkocht / épuisés / vergriffen / out of print!]

VIII. **Launs Kampf gegen den Positivismus im Recht: seine Lehre von der Autonomie des Rechts**

(Launlezing 2011)

door Dr R. Biskup

Laun-biograaf Biskup laat hier zijn licht schijnen over de rechtsfilosofische kant van Rudolf von Laun, naamgever van het Instituut.

Deze Duitstalige Launlezing mag gelden als “een voortreffelijke samenvatting van de opvattingen van Von Laun“ (Tak).

“(…) Rainer Biskup, oud-President van het *Verwaltungsgericht* te Hamburg, stelt vast, dat modern recht geheel en al, of althans in zeer vergaande mate, positief recht is; wettenrecht. Maar positieve gelding hoeft niet hetzelfde te betekenen als gerechtigheid, zo waarschuwt hij. Het is nog niet zo lang geleden, dat er formeel volledig rechtmatig wetten tot stand kwamen,

die tegelijk het Onrecht op het voorhoofd geschreven stond, zoals de Jodenwetgeving.“

— Prof. Mr A.Q.C. Tak in ‘Voorwoord bij de vijfde druk’ van *Het Nederlands Bestuursprocesrecht in theorie en praktijk* (Wolf Legal Publishers, 2014)

Dr R. (Rainer) Biskup (1939-) is een Duits jurist en *Altpresident des Verwaltungsgerichts der Freie Hansestadt Hamburg*. Hij was tevens verbonden aan de Universiteit

Hamburg. In 2010 publiceerde hij de langverwachte biografie *Rudolf Laun, 1882-1975. Staatsrechtslehrer zwischen Republik und Diktatur* (Conference Point Verlag, Hamburg).

ISBN: 978-90-79378-70-8
 NUR: 820 *Recht Algemeen*
 44 pp., cahier, zonder ill., 2011, € 5.-

IX. De waarheid, niets dan de waarheid: over de ethische en maatschappelijke functie van de Universiteit

(Von Launlezing 2012)
 door Prof. Dr. M. Vervenne

De Ererector van de KU Leuven, Marc Vervenne, breekt in dit magistrale betoog een lans voor bezinning op wat een Universiteit eigenlijk is, of zou moeten zijn, en wat het belang daarvan dan is voor de samenleving als geheel. Volgens hem zijn waarheidsgetrouwe visies en kwalitatieve informatie minder robuust dan we graag aannemen. Juist in tijden van ongebreidelde digitalisering, waarbij de toevloed aan informatie met zich meebrengt dat het steeds moeilijker is relevante en irrelevante kennisdeling te onderscheiden, noemt Vervenne het “naïef” te veronderstellen dat op een vrije marktplaats van ideeën “de meest betrouwbare visie vanzelf komt bovendien”. Daarom zijn instellingen nodig die ware en relevante informatie verzamelen, opbouwen, beschermen en ontsluiten ten behoeve van het kritisch potentieel binnen een samenleving dat we moeten “kweken, koesteren en voeden”, aldus Vervenne.

“Elke samenleving heeft plaatsen nodig waar gezocht kan worden naar wat het meest redelijk lijkt, of wat het meest waarschijnlijk is: stormvrije zones, plekken waar de druk om te

presteren of het economische rendement van geen tel zijn, plaatsen waar denkers kunnen experimenteren en zelfs falen, waar alleen wat juist en waar is overeind blijft, omgevingen waar de waarheid kan worden gezocht omwille van de waarheid. Met die plaatsen bedoel ik: de universiteiten als *societates scholarium*.” (p. 16). Hier grijpt de ererector dus terug op het oude concept van de universiteit als gemeenschap van docenten en studenten, de *universitas magistrorum et scholarium*. Een universiteit is dus (idealiter) een organisme met slechts een beperkte organisatiegraad, die de academische vrijheid niet in de weg staat.

De universiteit moet een plek, een ruimte zijn waar, voor zover de wetenschap in haar volle breedte en diepte dat toelaat, bevestigd kan worden of iets waar is of niet, en waarom dat dan zo is. De democratische samenleving in brede zin moet erop kunnen vertrouwen dat de universiteit dat kan uitmaken, met kennis van zaken, objectief, met de meest geactualiseerde methoden en in allerlei kennisdomeinen.

Vervenne wijst op het belang van vorming; een universitaire studie is op de eerste plaats een vorming om op een bepaald vakgebied goed te kunnen oordelen of met kennis van zaken te redeneren, spreken en handelen. Die vaardigheid kan in tal van domeinen tot praktische toepassingen leiden, maar, waarschuwt hij, “hoewel het voor de hand ligt die toepassingen te zoeken en ze te bestuderen, is het voor het behoud van de kerntaak van de universiteit nefast in een academische omgeving het wetenschappelijk onderzoek te laten overheersen dat om zuiver instrumentele redenen wordt verricht. Precies door het niet-instrumentele karakter van de wetenschapsbeoefening en de academische vorming die de universiteit biedt, kunnen

aan het sociale weefsel van de samenleving, aan de industrie, aan de economie, aan de cultuur, aan de levensbeschouwingen en aan de religies diensten worden bewezen die op snelle valorisatie gerichte onderzoekscentra niet kunnen bewijzen.“ (p. 17).

Volgens de Belgische Universiteitsbestuurder heeft de samenleving meer dan ooit behoefte aan academici en academisch gevormde mensen die hun verantwoordelijkheid nemen. “De universiteit als werkplaats van het vrije en onafhankelijke denken is immers van vitaal belang voor het behoud van een democratische samenleving.“ (p. 21), waarbij ‘academische vrijheid’ erin bestaat dat geen enkele instantie de waarheid geweld kan aandoen.

“De samenleving voorziet de universiteit van financiële middelen precies omdat zij met deskundigheid en op systematische wijze ex professo moet nadenken over al wat is (...). De universiteit kan noch mag zich bijgevolg afwenden van kwesties die bepalend zijn voor de toekomst van een vrije, democratische en rechtvaardige samenleving. Zij hoort luidop en onafhankelijk te spreken, ook als dat voor sommige mensen, groepen en organisaties erg vervelend klinkt.”

— Marc Vervenne in Von Launlezing 2012 (pp. 31-32).

Prof. Dr M. (Marc) Vervenne (1949-) is Belgisch theoloog en Universiteitsbestuurder. In 1986 werd hij Doctor in de Godgeleerdheid. Hij werd in 1992 gewoon hoogleraar Oud Testament en vervulde diverse bestuurlijke functies binnen de theologische faculteit en de universiteit, zoals het vice-rectoraat Humane Wetenschappen. Vervenne won de Leuvense Rectoraatsverkiezingen van 2005 in een nek-aan-nek-race met Rik Torfs, hoogleraar

van de Bijzondere Faculteit Kerkelijk Recht, waarna hij Rector werd van de KU Leuven (2005-2009). Sinds 2009 is hij Ererector van de KU Leuven. Daarnaast is hij gasthoogleraar aan de *Université Catholique de Kinshasa* (Congo) en aan de *Université Charles-de-Gaulle* te Rijsel (Lille III).

Onder zijn vele maatschappelijke verantwoordelijkheden valt het voorzitterschap van de Vlaamse UNESCO-Commissie.

ISBN: 978-90-79378-60-9

NUR: 694 *Cultuur- en mentaliteitsgeschiedenis*
52 pp., cahier, met fotoportret van de auteur, 2012,
€ 5,-

X. De blinddoek van Vrouwe Justitia. Over de juridische werkelijkheid

(Von Launlezing 2013)

door Prof. Mr A.Q.C. Tak

De juridische werkelijkheid is een merkwaardige, en voor veel burgers vaak onbegrijpelijke. Het is de werkelijkheid van Vrouwe Justitia, zo legt Prof. Tak ons uit in zijn glas-helder geformuleerde Von Launlezing 2013.

Men zegt wel dat de blinddoek van Vrouwe Justitia haar onafhankelijkheid dient; dat deze haar in staat stelt tot oordelen ongeacht persoon, status en omstandigheid. De auteur vraagt zich af of dat wel zo is.

Zo wordt in het strafrecht juist veel gewicht toegekend aan de persoonlijkheid van de verdachte en zijn omgeving; aan de omstandigheden die hem brachten tot zijn strafbaar handelen. Als het eigen-aardige, individuele element miskend wordt, dan voert dat onherroepelijk tot “een mechanische wetstoepassing waarin ieder individu gelijk is, in de zin van hetzelfde.“ Dat komt volgens Tak neer op een “communistische

gelijkheidsopvatting, waarin de monochrome witkwast heerst: allemaal gelijk: allemaal hetzelfde.“

Volgens Tak zijn mensen nooit gelijk, maar dienen ze wel met gelijke maatstaven te worden beoordeeld, rekening houdend met de menselijke verschillen: “Uitgangspunt van gelijke behandeling is dus niet gelijkheid, maar gelijkwaardigheid van iedere mens. Het juridische gelijkheidsbeginsel eist dan ook ongelijke behandelingen, voor zover sprake is van ongelijkheid van persoon en omstandigheid.“

Maar wat is dan recht voor een jurist, wat is de rol van rechtsnormen als goede trouw, redelijkheid en billijkheid, vertrouwen en zorgvuldigheid? Tak maakt een scherp onderscheid tussen de nu dominante school van de rechtspositivisten als Kelsen en Kortmann en juristen en rechtsfilosofen met een andere inslag, zoals Von Laun, Biskup en Buve.

Prof. Mr A.Q.C. (Twan) Tak, Hon.FRLI (1942-) is em. hoogleraar in het Recht, in het bijzonder in het Staatsrecht en het Bestuursrecht, aan de Universiteit Maastricht, en stichter van de Maastrichtse School. Tak is onder meer auteur van het standaardwerk over *Het Nederlands Bestuursprocesrecht in theorie en praktijk* (5e druk 2014). Recentelijk verschenen van zijn hand *Democratisch Manifest voor een globaliserende samenleving* (Wolters Kluwer, Deventer, 2016) en *Democratie in relatie tot Recht en Politiek* (Wolters Kluwer, Deventer, 2017). In 2017 werd hij benoemd tot Honorair Fellow van het Rudolf von Laun Instituut (Hon.FRLI).

NUR: 820 *Recht Algemeen*
52 pp., cahier, zonder ill., 2014, € 5,-

Acta Launiana

Grote Europese interdisciplinaire academische reeks onder auspiciën van het Rudolf von Laun Instituut voor Toegepaste Metafysica; de duurzaam geboekstaafde weerslag van fundamenteel filosofisch onderzoek.

I: Metafysica op het scherp van de snede

door auteurs van de Werkgroep Metafysica, onder redactie van Dr J.D.J. Buve en Dr L.E. Fleischhacker

Verder met bijdragen van Dr J.J.A. (Jeroen) Bartels (1941-), Prof. Dr H.H. (Herman) Berger (1924-2016), Dr K.J. (Kees-Jan) Brons (1943-), Drs J.A.E. (Jan) Calis (1953-), Dr O.G. (Ottho) Heldring (1949-) en Dr J.H. (Jos) Lensink (1939-2020).

Halverwege de jaren negentig gingen op uitnodiging van het Rudolf von Laun Instituut voor toegepaste metafysica, onder voorzitterschap van de wiskundige **Dr L.E. (Louk) Fleischhacker (1936-2006)**, logicus en wijsgeer van het wiskundig denken aan de Universiteit Twente, zeven denkers aan de slag om te zien of, hoe en onder welke voorwaarden een terugkeer van de metafysica in het domein van de wetenschap mogelijk was.

De resultaten van de discussies van de leden van deze eerste ‘Werkgroep Metafysica’ (1996-1999) zijn uitgewerkt in deze tweetalige band (Duits/Nederlands). “Alle betrokkenen onderschrijven de gedachte dat de irrelevantie van metafysische vraagstellingen in onze tijd geenszins bewezen is en dat er wel degelijk plaats is voor historisch en systematisch denken over vragen betreffende rationaliteit,

transcendentie, werkelijkheidsopvatting en de vooronderstelde principes van wetenschap en praxis“, aldus Fleischhacker in zijn Inleiding.

Prof. Dr Ignace Verhack (Hoger Instituut voor Wijbegeerte, KU Leuven, en niet bij het onderzoek betrokken): “Inzet van de discussie is de Plato-interpretatie van J. Buve die de traditionele opvatting van een dubbele werkelijkheid ombuigt tot zijn leer van een dubbele waarheid. De auteur loochent niet het bestaan van twee werkelijkheden, maar weigert het transcendente karakter van de ideeën te erkennen. Volgens hem gaat het om twee gelijkwaardige werkelijkheden, waarbij de metafysische werkelijkheid het “*contradictoire tegendeel*” is van de alledaagse werkelijkheid (p. 233). (...) De eerste [is] de werkelijkheid van onze intuïtie die met de gangbare werkelijkheid conflicteert. (...) J. Buve meent dat enkel de filosofen van de Griekse polis op zo’n idee konden komen. Zij hebben het ‘wezen’ der dingen ontdekt. “Dat wezen is alleen het *contradictoire tegendeel* van wat aanwijsbaar is en daarom is het per definitie ‘onvoorstelbaar.’” (p. 226). Daar waar de aanwijsbare werkelijkheid ons de feitelijke realiteit van de keuzevrijheid laat ervaren, leert de intuïtie van het wezen van de vrijheid ons het verantwoordelijkheidsbesef, “en dat ofschoon zij elkaar *contradictoir uitsluiten*” (p. 226). De democratie is maar mogelijk omdat zij in naam van de intuïtie de gangbare praktijken kan tegenspreken. (...)

Het spreekt voor zichzelf dat deze opvatting van de dubbele waarheid stof tot discussie geeft aangaande de ‘ware betekenis’ van het platonisme en zijn universalienleer.”

Metafysica op het scherp van de snede is het legendarische oerboek van de toen nog

‘Universitaire Pers Fryslân’ geheten uitgeverij, dat opent met de ‘Prolegomena’ van J.D.J. Buve en L.E. Fleischhacker. Hiermee wordt een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van het Europese denken mogelijk gemaakt...

Beknopte inhoudsopgave:

Deel I: Artikelen

Prolegomena voor elke toekomstige metafysica op wetenschappelijke grondslag (J.D.J. Buve en L.E. Fleischhacker)

Denkweg naar metafysica (L.E. Fleischhacker)

Waar toe metafysica (O.G. Heldring)

Metafysica in een postmetafysisch tijdperk? (J.H. Lensink)

Verwantschap en Verschil. Metafysicakritische motieven bij Wittgenstein en Derrida: een vergelijkende studie (J.A.E. Calis)

Fysica, Mathematica, Metafysica. De actualiteit van de leer van de graden van abstractie. Een metafysische verkenning in vogelvlucht (L.E. Fleischhacker)

Hegel en de theorie van de subjectiviteit (K.J. Brons)

Deel II: Boekbesprekingen en discussies

Van Berger tot Buve, van Buve tot Berger. Reflecties bij een fundamenteel boek (J.D.J. Buve over H.H. Bergers *Wat is metafysica?*)

Repliek (H.H. Berger)

Nieuw zicht op de metafysica van Descartes (J.D.J. Buve over J. Bartels’ *De geschiedenis van het subject. Descartes, Spinoza, Kant*)

Discussie I (J.J.A. Bartels, J.D.J. Buve, L.E. Fleischhacker, J.H. Lensink)

Manifest of occult? Bespreking van J.D.J. Buve's
Metafysisch Manifest (L.E. Fleischhacker)

Discussie II (Buve/Fleischhacker)
Metafysica van de wetenschap. Boekbespreking
van: Craig Dilworth, *The Metaphysics of Science.*
An Account of Principles, Laws and Theories
(L.E. Fleischhacker)

Deel III: Tekststudies en discussies
Aristoteles' Streit mit der Doppeltheit der Wahrheit
(J.D.J. Buve)

Discussie III (Fleischhacker/Buve)
*Aristoteles und die Unvorstellbarkeit der
metaphysischen Wirklichkeit* (J.D.J. Buve)

Discussie IV (Fleischhacker/Buve)
De filosofie in conflict met zichzelf. Een
benadering van Wittgenstein's *Philosophische
Untersuchungen* (J.A.E. Calis)

“ Een vreemd boek. Iemand (J.D.J. Buve)
ontwikkelt een ongewone metafysische theorie.
Roept een aantal mensen samen die het slechts op
weinig punten met hem eens zijn, maar die samen
het belang van de metafysica willen bepleiten.
Legt hen dingen in de mond die zij niet beweerd
hebben om de discussie te animeren. Weet op een
bepaald ogenblik niets anders te antwoorden dan
Oehoehoehoehoehoe!!! Met een foto van Einstein die
zijn tong uitsteekt. Wie zou nog weerstaan aan de
verzoeking om dat fraai en zorgvuldig uitgegeven
boek even onder de loep te nemen?

(...)

Echt eens iets helemaal anders aan het firmament
van de filosofie, zeker bestemd voor wie van
geanimeerde filosofische discussies houdt in
geschreven vorm: ‘metafysica op het scherp van de
snede’.”

— Prof. Dr Ignace Verhack in *De Uil van
Minerva* (Universiteit Gent)

ISBN: 90-76902-01-1

NUR: 730 *Filosofie Algemeen*

460 pp., in linnen gebonden, met goudopdruk,
voorzien van register, 2000, € 47,50

[N.B. NOG EEN DOZIJN EXEMPLAREN
LEVERBAAR]

II: Etnische Zuivering in Midden-Europa.

Natievorming en staatsburgerschap in de XXe eeuw

door Dr P.H. (Pieter) van der Plank, met
nawoord van Drs R.F.M. (Ruud) Lubbers]
- uitverkocht / épuisé / vergriffen / out of print

III: Hegel Actueel.

Over de betekenis van het hegeliaanse denken voor wetenschap, religie en politiek in de XXIe eeuw

door twaalf auteurs van de Werkgroep
Metafysica, onder redactie van Dr J.D.J. Buve
en Dr T.J.M. Slootweg

Verder met bijdragen van Dr J.J.A. (Jeroen)
Bartels (1941-), Dr K.J. (Kees-Jan) Brons (1943-),
Prof. Dr P.G. (Paul) Cobben (1951-), Dr T.M.T.
(Maarten) Coolen (1943-), Dr L.E. (Louk)
Fleischhacker (1936-2006), Prof. Dr Dr h.c. H.

(Heinz) Kimmerle (1930-2016), Dr Habil. Ch. (Christian) Krijnen (1965-), Dr J.H. (Jos) Lensink (1939-2020), Prof. Mr Dr D.H.M. Meuwissen (1936-) en Dr R.A. (Robbert) Veen (1956-).

De Werkgroep Metafysica uit Acta Launiana I was hier uitgegroeid tot twaalf wijsgeren, van wie velen leerling waren van Prof. Dr J.H.A. (Jan) Hollak (1915-2003), eminent kenner van de geschiedenis van het Europese denken, met een bijzondere belangstelling voor het Duitse Idealisme en dan met name voor G.W.F. Hegel (1770-1831), wiens 250e geboortedag – evenals die van jaargenoot Beethoven – door de coronapandemie van 2020 in het water viel. In het voetspoor van hun leermeester behoren deze filosofen tot de meest prominente Nederlandse Hegelkenners.

Deze publicatie bevat de nadere uitwerking van een reeks belangwekkende bijdragen, oorspronkelijk gehouden in 2003 op uitnodiging van het Nederlands Filosofisch Genootschap (NFG) om de actualiteit van Hegel te belichten. Doel is niet alleen om hiermee hun inspirator eer te bewijzen, maar vooral ook om daarmee de actualiteit van het hegeliaanse denken op velerlei gebied te tonen, twee eeuwen na het verschijnen van Hegels hoofdwerk, *Phänomenologie des Geistes* (1807).

“De schrijvers die aan deze bundel participeerden, hebben allen nagedacht over de wijze waarop Hegels filosofie voor hen een bron van inspiratie is, een lichtend voorbeeld blijft ofwel juist een ernstige waarschuwing betekent voor déze en latere generaties. Zij getuigen van het blijvend belang van Hegels ideeën voor een beter begrip van uiteenlopende, heel herkenbare, want hedendaagse sociale, ethische en politieke vraagstukken, waaronder: het sociale belang van tradities en instituties;

het multiculturalisme; het normen- en waarden debat; de verhouding tussen religie en politiek; het maatschappelijk belang van de *civil society*; de ethische en politieke betekenis van reciprociteit en sociale cohesie.“
— Timo Slootweg in ‘Ten Geleide’ (p. 11).

Het resultaat is dit boek, dat wellicht het beste bevat dat in een generatie over en naar aanleiding van het denken van Hegel geschreven is, en dan ook nog in het Nederlands! Het boek is opgedragen aan oud-voorzitter Fleischhacker, die er nog een bijdrage aan heeft kunnen leveren, maar die de uitgave niet meer mee heeft mogen maken.

Co-editor **Dr T.J.M. (Timo) Slootweg (1962-)** is sinds 2006 als universitair docent verbonden aan het Instituut voor Metajuridica, Afdeling Rechtsfilosofie van de Universiteit Leiden. Hij heeft veel gepubliceerd op het snijvlak van recht, religie en filosofie.

Beknopte inhoudsopgave:

Deel I: Disciplinaire toepassingen van Hegels gedachtengoed

1. Reflexieve zedelijkheid in de hoogmoderne samenleving (T.M.T. Coolen)
2. De rechtsbeoefening tegen de achtergrond van Hegels Rechtsfilosofie (D.H.M. Meuwissen)
3. De actualiteit van Hegels Rechtsfilosofie (P.G. Cobben)
4. Over de begrippen ‘Eenheid’ en ‘Vrijheid’ bij Hegel (J.J.A. Bartels)
5. Hegels beoordeling van Afrika. Een deconstructieve lectuur van Hegels rechtvaardiging van het kolonialisme (H. Kimmerle)

6. Hegels zedelijkheid en de ethische intentie
(T.J.M. Slootweg)

7. Voorbij de religie. Hegel en Barth over de
Triniteit (R.A. Veen)

8. Het denken dat zichzelf betrapt. Over een
verband tussen mathematische logica en de
filosofie van Hegel (L.E. Fleischhacker)

Deel II: Over de methodiek van de dialectiek

9. Enkele problemen aan het begin van Hegels
systeem van de filosofie (Ch. Krijnen)

10. Het rationele karakter van de speculatieve
dialectiek (J.H. Lensink)

11. Hegel, Husserl en Heidegger (K.J. Brons)

12. Hegel, Spinoza en de Dubbele Waarheid
(J.D.J. Buve)

Appendix:

Christian Krijnens sluitende bewijs voor de
onontkoombaarheid van de Dubbele Waarheid
bij Hegel (J.D.J. Buve)

ISBN: 978-90-79378-90-6

NUR: 730 *Filosofie Algemeen*

404 pp., in linnen gebonden, met goudopdruk,
stofomslag en leeslint, voorzien van register, 2008,

€ 58,50

IV: Natuurrecht, Cultuurrecht, Conservatisme. Grondslag van de democratische rechtsstaat

door P.B. Cliteur

Het *opus magnum* van Paul Cliteur kan worden beschouwd als een in een toegankelijke en aangename stijl geschreven gids door de conservatieve intellectuele traditie, met de nadruk op deze tegenstroming in de Angelsaksische landen, maar ook met aandacht voor exponenten van deze traditie in de Franstalige wereld en in Nederland.

Dit standaardwerk is voorzien van zeer uitgebreide registers die het boek tot extra stimulerend studiemateriaal maken: zowel een 'Persoonsindex' als een 'Beredeneerde Begrippenindex'.

“Nu (...) de woeste ideeën van de jaren zestig de meetlat van hun eigen vooruitstrevendheid niet meer kunnen verdragen, en onze verguisde Nederlandse identiteit weer een object van zorg en verzorging begint te worden, geeft dit boek een solide ondersteuning van het beleid dat nu gevraagd is. Nu het onbeperkte relativiseringsvermogen van de postmodernistisch georiënteerde generatie begint af te kalven en de wereld begint te begrijpen dat de manipuleerbaarheid van de natuur om een aanvullende redelijkheid vraagt, die de eenzijdigheid van het technische kunnen in bedwang houdt, nu komt dit boek als geroepen.

38 Dit boek behelst een heldere en overtuigend geschreven argumentatie ten faveure van een actuele waardering van het normatieve aspect van de klassieke natuurrechtsleer.

Het geeft in uiterst bevattelijke taal inzicht in wat de critici van het optimistische Verlichtingsdenken al meer dan twee eeuwen beweegt. Veel uit de mode geraakte auteurs worden hier op zo'n manier over het voetlicht gebracht, dat ze een verrassend antwoord geven op de problemen die ons op dit ogenblik steeds meer gaan bezighouden. Het is een meeslepend boek, omdat de auteur de grootste moeite doet om ons gezond verstand aan te spreken en van daaruit de geleerde wereld te benaderen. Zonder oppervlakkig of reductionistisch te worden lukt het hem zelfs moeilijke en ver van ons af staande auteurs tot aansprekende monumenten te maken.

Juristen zullen dit boek met bijzonder profijt lezen. Het laat zien hoe er een doorgaande lijn loopt van het gezond verstand naar het natuurrecht. De auteur put daarbij uit een enorme belezenheid, die hij op een organische en ongedwongen manier verwerkt. Het boek wordt daardoor tot een zeer leesbaar compendium voor het hele natuurrechtsdenken, zoals dat in het Westen gestalte heeft gekregen. Het zal niet gauw verouderen, omdat het zich concentreert op wat voor het natuurrechtsdenken steeds wezenlijk was - en ook nu nog is.“

— De uitgevers in hun voorwoord

Beknopte inhoudsopgave:

- I: Kelsens kritiek op de natuurrechtsleer
- II: Conservatisme in de Verenigde Staten
- III: Het Franse conservatisme
- IV: Conservatisme; begripsbepaling
- V: De conservatieve traditie in Nederland
- VI: Van klassiek natuurrecht naar cultuurrecht

VII: De romantisch-conservatieve rechtsopvatting: cultuurrecht

VIII: De conservatieve legitimatie van recht en staat

Bijlagen:

Bibliografie

Cliteurs denkontwikkeling (diepte-interview met de auteur)

Paul Cliteur *ab ovo* (korte biografie)

Volledige lijst van Paul Cliteurs publicaties (tot 2005)

Prof. Dr P.B. (Paul) Cliteur (1955-) is sinds 2004 als hoogleraar Encyclopedie van de Rechtswetenschap verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid (Departement Metajuridica) van de Universiteit Leiden en lid van de Academische Raad van de GGU. Cliteur is auteur van een lange lijst publicaties. In 1989 promoveerde hij in Leiden op een proefschrift over “Conservatisme en Cultuurrecht. Over de fundering van recht in rechtsbeginselen“, waarvan Natuurrecht, Cultuurrecht, Conservatisme (2005) een grondige bewerking is.

“*Het is al met al een wijsd panorama dat hij schetst. (...) Duitsers noemen het zeker en vast een ‘Fundgrube’. Het is inderdaad een rijk gevulde bron en bepaald geen kelk waarvan je, ook als niet-conservatief, zou wensen dat die aan jou voorbij gaat.*“

— De Stem van het Boek

“*Het is namelijk een alleszins interessant boek, waaruit de lezer niet alleen veel wetenswaardigs kan opsteken, maar dat ook inzicht verschaft in de ontwikkeling die de spraakmakende publieke intellectueel Cliteur heeft doorgemaakt. (...) Wat*

Cliteurs boek vooral zo boeiend maakt, is de uitgebreide aandacht die hij besteedt aan tal van conservatieve denkers die een bijdrage hebben geleverd aan wat hij het cultuurrecht noemt, en die dus wel op zoek waren naar een normatieve grondslag van het recht. Uiteraard gaat hij in op de betekenis van Edmund Burke, maar doet dat vooral door een overzicht te geven van het conservatieve denken in de Verenigde Staten (...). Hierbij gaat hij in op het werk van onder meer Friedrich Hayek, Irving Babbitt, Leo Strauss, Richard Weaver en Russel Kirk.

Opmerkelijk, en uiterst interessant, is zijn behandeling van Franse conservatieven als Joseph de Maistre, Louis de Bonald en Félicité de Lammenais, die tijdens en kort na de Franse Revolutie met een vernietigende kritiek op het Verlichtingsdenken kwamen en die vaak worden weggezet als obscurantistische reactionairen die ons niets meer te zeggen hebben. Ook Nederlandse en ernstig uit de mode geraakte denkers als Guillaume Groen van Prinsterer, Isaac da Costa en Herman Dooyeweerd komen ruimschoots aan bod en blijken ons nog heel wat te zeggen te hebben.“

— Rob Hartmans in *De Groene Amsterdammer*

ISBN: 90-5573-663-5

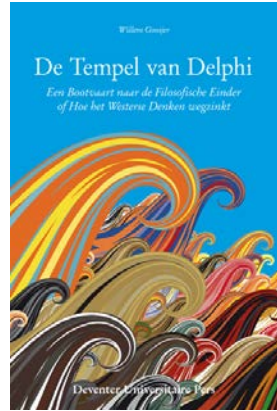
NUR: 730 *Filosofie Algemeen*

623 pp., in linnen gebonden, met goudopdruk, stofomslag en leeslint, voorzien van bibliografie en uitgebreide registers, 2005, € 55,50

V: De Tempel van Delphi.

Een bootvaart naar de filosofische einder of hoe het Westerse denken wegzinkt

door W.B. Gooijer

Dit boek biedt een met vlotte pen geschreven kritisch overzicht van de ontwikkeling van het Westerse denken van de oude Grieken tot en met de Franse postmoderne deconstructivisten en Amerikaanse pragmatisten. De auteur spaart daarbij zijn eigen tijdgenoten niet.

Drs W.B. (Willem) Gooijer (1949-) studeerde Politieke Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Na een carrière in het Europese bedrijfsleven en bij de (semi)overheid keerde hij op latere leeftijd terug naar de collegebanken van zijn oude alma mater om Filosofie te studeren bij Kees-Jan Brons, wiens colleges Gooijer inspireerden om zich verder te verdiepen in de geschiedenis van de Westerse filosofie.

“Ik heb het met belangstelling en genoeg gelezen. Het getuigt van grote eruditie en is prachtig geschreven.“

— Prof. Dr Bart Nooteboom, Tilburg University

ISBN: 978-90-79378-05-0

NUR: 730 *Filosofie Algemeen*

488 pp., in linnen gebonden, met goudopdruk, stofomslag en leeslint, met register, 2008, € 33,45

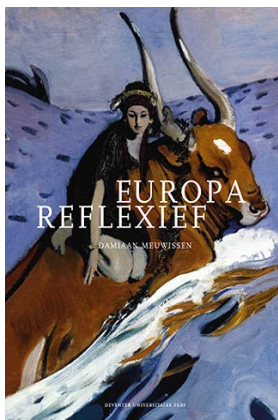

VI: Europa Reflexief.

De Europese Unie doordenken met Von Hildebrand, Hollak en Merleau-Ponty

door D.H.M. Meuwissen

De auteur voltrekt hier een originele wijsgerig-juridische doordening van de Europese Unie. Hij laat zich daarbij inspireren door denkers als de Franse fenomenologisch filosoof Maurice Merleau-Ponty (1908-1961), de Duitse ‘waarde-denker’ Dietrich von Hildebrand (1889-1977) en de Nederlandse wijsgeer Jan Hollak (1915-2003), zijn leermeester aan wie dit werk postuum is opgedragen. Maar ook denkers als Edmund Husserl (1859-1938), Max Scheler (1874-1928), Hans-Georg Gadamer (1900-2002) en Jürgen Habermas (1929-) passeren de revue.

Beknopte inhoudsopgave:

I: Vernunft en Europese Geest

II: Vrijheid als Europese Idee

III: Waarden en Europa

IV: Europese Unie, Taal en Cultuur

V: Recht, Staat, Politiek

VI: Staat en Europa

Prof. Mr Dr D.H.M. (Damiaan) Meuwissen (1936-) is em. hoogleraar Staatsrecht en Rechtsfilosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen (1970-2001). Hij studeerde Rechten in Amsterdam en Hogere Europese Studies in Straatsburg (*Hautes Etudes Européennes, Strasbourg*) en promoveerde in 1968. Hij is medeoprichter van de meertalige, Europese *Hanse Law School* en voorzitter van de Academische Raad van de GGU. Meuwissen is het laatste nog levende lid van de Staatscommissie van Advies inzake de Grondwet en de Kieswet (‘Commissie-Cals-Donner’), die de Nederlandse regering adviseerde over de nieuwe Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden (1983). Gedurende zijn academische carrière verschoof zijn belangstelling steeds meer van staatsrechtelijke naar rechtsfilosofische thema’s. Tot zijn publicaties behoren *Grondslagen van Rechtsfilosofie* (Kluwer, Deventer, 1997) en *Capita Selecta van Rechtsfilosofie* (University Press Groningen, 2002).

“ *Het hele boek is een denkoefening over Europa.* ”

— Prof. Els Ruijsendael, hoogleraar geschiedenis van de taalkunde bij het Benelux-Universitair Centrum, in ‘Taal en cultuur in de marge van de macht’, artikel op de website van de Vereniging Democratisch Europa (VDE): democratisch-europa.nl.

“ *Mijn keuze is op Meuwissen gevallen, omdat het interessant is ook wat aandacht te besteden aan de Nederlandse traditie. Het feit dat we namelijk in Nederland geen wijsgerige traditie hebben, heeft meer te maken met het feit dat we er nooit aan hebben gebouwd, dan met een mysterieus intrinsieke onbelangrijkheid van onze filosofen.*

Met een wijsgerige traditie is het als met de beursberichten: een op niets gebaseerde verwachting dat de koers van aandelen gaat zakken, heeft een

slechte invloed op de beurs. Zo is dat ook met de Nederlandse filosofie: de verwachting dat er geen Nederlandse traditie is, maakt dat niemand de Nederlandse traditie bestudeert en dat brengt met zich mee dat er nooit zoiets ontstaat als een Nederlandse traditie.“

— Prof. Paul Cliteur in Acta Launiana IV

ISBN: 978-90-79378-90-6

NUR: 730 Filosofie Algemeen

352 pp., in linnen gebonden, met goudopdruk,
stofomslag en leeslint, met bibliografie en register,
2012, € 37,50

VERWACHT IN 2022:

Deel VII: Nederlands Neo-essentialisme in de Rechtsfilosofie

Bundel bijdragen op het gebied van toepassing van de *veritas duplex* op de rechtsfilosofie en de politieke filosofie ter ere van de tachtigste verjaardag van Prof. Mr A.Q.C. Tak.

“De grootste Nederlandse filosoof van deze tijd, Jeroen Buve van de Geert Grote Universiteit te Deventer, stelt vanuit zijn leer van ‘de dubbele waarheid’, dat het enige resultaat dat wetenschappelijk verantwoord mag heten, niet alleen moet voldoen aan de eisen van het ‘Verstand’, maar ook aan die van de ‘Vernunft’. Het resultaat moet, anders gezegd, zowel de rationele toets als de toets van het ‘gezond verstand’ kunnen doorstaan.“

— Prof. Mr A.Q.C. Tak in Het Nederlands Bestuursprocesrecht (2014)

“De filosofie is iets voor een kleine elite; dat heeft Plato heel duidelijk onderkend. Voor die elite is de filosofie een absoluut noodzakelijke voedingsbodem, want zonder die filosofie kan zij niet echt leiding geven aan de democratie. En als zij niet meer precies weet wat democratie

is, wordt haar leiderschap dolend. Dat is precies de tragedie van dit moment: onze elite weet niet meer wat democratie is en denkt tot op het hoogste niveau, dat het daarbij uiteindelijk alleen om meerderheden gaat. Zij kan democratie alleen nog in kwantiteit denken en heeft geen enkel idee meer van wat kwaliteit eigenlijk is (...)”

— Dr J.D.J. Buve in *God in de Democratie* (2021)

COLOFON

Dit is een uitgave van de stichting
Deventer Universitaire Pers (DUP)

Sandrasteeg 8, 7411 KS Deventer
Tel. 0570 600 134
info@universitairepers.nl

Deze Catalogus 2021/22 is zorgvuldig samengesteld. Er kunnen echter aan de inhoud geen rechten worden ontleend. Deze brochure bevat de stand van zaken per 1 juli 2021. De beschreven boeken zijn verkrijgbaar via de boekhandel tegen de vanaf dan geldende in deze brochure genoemde vaste boekenprijzen en zolang de voorraad strekt.

Boeken verschenen na 2011 kan de boekhandel bestellen via het Centraal Boekhuis (CB). Boeken uit 2011 of eerder kan de boekhandel rechtstreeks bestellen bij de uitgever. Niet vermelde titels mag men als uitverkocht beschouwen. Wijzigingen voorbehouden.

N.B.: Boekhandelskorting 35-50% (gestaffeld naar afname van 1, 2-5, 6-10 en 10 of meer exemplaren).

*Afbeelding omslag: Deventer stadspatronen
Lebuinus en Radboud als drukkersmerk van
Jacob van Breda (1507).*

